

cijena 1.5 EUR

petak, 16. novembar 2018.

MONITOR

CRNOGORSKI NEZAVISNI NEDJELJNIK

Broj 1465 godina XXIX

**bankarski sistem
na pragu nove krize**

**KO KRIJE KNEŽEVIĆEV SUNOV RAT,
A KO ĆE DA GA PLATI**

djeca u crnoj gori

**OSUĐENA
POKOLJENJA**

**presuda privrednog suda
protiv kap-a i države**

TROVANJE NE ZASTARIJEVA

FOKUS

BANKARSKI SISTEM NA PRAGU NOVE KRIZE:
ko krije kneževićev sunovrat, a ko će da ga plati
(Zoran Radulović)

8

DANAS, SJUTRA

Vineri i luzeri (Milan Popović)

11

MONITORING

PRESUDA PRIVREDNOG SUDA

PROTIV KAP-A I DRŽAVE:

Trovanje ne zastarijeva (Predrag Nikolić)

12

DRUŠTVO

VESELIN VELJOVIĆ I BORBA

PROTIV ORGANIZOVANOG KRIMINALA:

Statističke čarolije (Milena Perović-Korać)

16

DJECA U CRNOJ GORI:

Osuđena pokoljenja (Miloš Bakić)

18

KLIMATSKE PROMJENE:

Proljeće pobrkalo datum (Mustafa Canka)

22

INTERVJU

JELISAVA KALEZIĆ, PROFESORICA

GRAĐEVINSKOG FAKULTETA U PENZIJI:

Bespravna gradnja je nepresušni izvor
manipulisanja biračima (Veseljko Koprivica)

24

OKO NAS

BERANE, TRAGOM NOVCA ZA PENZIONERE:

Račun bez krčmara (Tufik Softić)

32

KOLAŠIN - VRHOVNI SUD OSUJETIO DPS OBEĆANJA:

Predstava je završena (Dragana Šćepanović)

34

INTERVJU

DŽEMAL SOKOLOVIĆ, UNIVERZITETSKI

PROFESOR IZ SARAJEVA:

Umjesto tronacionalne BiH mora biti država
svih njenih državljana (Veseljko Koprivica)

36

SVIJET

EVROPA I NACIONALIZAM:

Oživljavanje starih demona (Milan Bošković)

40

INTERVJU

SLOBODAN TIŠMA,

PISAC I MUZIČAR:

U centru pažnje su likovi,
a ne djela
(Đorđije Njunjić)

46

**Niko ne može biti
spokojan kada od
zvaničnika monetarnih
vlasti u istom iskazu
sazna da se pojedine,
a iz nekog razloga anonimne,
banke nesolventne i nelikvidne
a da će CBCG pokušati da ih
oporavi. I da se nada kako to neće
destabilizovati kompletan bankarski
sektor u Crnoj Gori**

**STR
8-10**

**9. novembar 2018.
broj 1464.**

**2. novembar 2018.
broj 1463.**

PROLJEĆE POBRKALO DATUM

Prva je polovina novembra. Na Primorju još ima kupaca. U Ulcinju je od početka godine do danas prosječna temperatura vazduha iznosila za čak dva stepena više nego što je bio uobičajeni prosjek. Temperaturne promjene još su izraženije na sjeveru. Na Žablaku bilježimo porast zimskih temperatura u odnosu na normal za 4,5 stepeni

STRANA 22

JELISAVA KALEZIĆ, PROFESORICA GRAĐEVINSKOG FAKULTETA U PENZIJI BESPRAVNA GRADNJA JE NEPRESUŠNI IZVOR MANIPULISANJA BIRAČIMA

Kako je moguće da je na izborima nesmjernjiva vlast sa ovako poražavajućim rezultatima u planiranju, uređenju i izgradnji prostora? Da ne pomenemo nezaposlenost, kriminalitet, korupciju... Izgleda da su sigurni glasači iz istog korpusa kao izabrani urbanisti i arhitekti. Mislim na one koji dobijaju unosne poslove za „razumijevanje“ vlasti i strateških im partnera

STRANA 25

RAČUN BEZ KRČMARA

Viši sud u Podgorici nedavno je vratio na doradu opštuznicu protiv šest funkcionera DPS-a koji su vršili lokalnu vlast u Beranama u periodu od 2006. do 2014. Specijalno tužilaštvo još ne odgovara da li je optužnicom obuhvaćen i slučaj „zagubljenog“ novca namijenjenog za izgradnju zgrade za penzionere u ovom gradu

STRANA 22

PREDSTAVA JE ZAVRŠENA

Kontradiktorne odluke sudova i izmještanje na politički teren situacije u kojoj se našlo dvadesetak Kolašinaca nakon što su izgubili posao u Opštini, slikovit su primjer predizbornih manipulacija ljudima. Bivši radnici lokalne uprave nijesu nezakonito otpušteni, kako je tvrdio DPS, već su nazakonito primljeni na posao, konstatovao je Vrhovni sud

STRANA 34

U izradi ovog broja, osim gdje je drugačije naznačeno, korištene su fotografije iz arhive Monitora i Vijesti.

Izdavač:
"MONITOR" d.o.o.
Podgorica

Nedjeljnik MONITOR
Podgorica, Trg Republike bb
<http://www.monitor.co.me>
E-mail: monitor@t-com.me
Prvi broj crnogorskog nezavisnog nedjeljnika
"Monitor" izašao je u Titogradu,
19. oktobra 1990.
Utemeljivači nedjeljnika: dr Miodrag Perović i
Stanislav Čano Koprivica

Predsjednik Odbora direktora:
dr Miodrag Perović

V.d. izvršna direktorica:
Milena Perović-Korać

**Glavni i
odgovorni urednik:**
Esad Kočan

Redakcija:
Zoran Radulović (zamjenik glavnog i
odgovornog urednika), Predrag Nikolić
(šef deska), Marijana Bojanić, Mustafa Canka,
Tamara Kaliterna

Petar Komnenić, Veseljko Koprivica,
Olivera Lakić, Milena Perović-Korać, Branka
Plamenac, Nastasja Radović, Tufik Softić,
Radmila Stojanović, Milka Tadić-Mijović,
Miodrag Vukmanović

Kolumnisti:
Ferid Muhić, Milan Popović, Filip Kovačević,
Gradimir Gojer, Zoran Pusić

Grafički urednik:
Dragan Lučić

Organizacija i distribucija:
Slobodan Dedić

Telefon:
020/404 641; 404 645; 069 327 727
Fax:
020/242 306

Rukopise ne vraćamo
List izlazi petkom
List je registrovan kod Republičkog sekretarijata za
informisanje Crne Gore pod brojem 64.
Pretplata za Crnu Goru: šest mjeseci 39 €, godina
78 €. Sva obavještenja o pretplati možete dobiti na
telefone 404 641; 404 645 i 069 327 727
Pretplata na račun broj: 510-2839-59 kod CKB
Podgorica u korist nedjeljnika: "Monitor", Podgorica

Pretplata za inostranstvo na šest mjeseci
SAD USD 138
AUSTRALIJA AUD 230
EVROPA EUR 95
ŠVAJCARSKA SHF 161
Detaljnije informacije o pretplati na strani 64

Priprema:
Studio "MOUSE" - Podgorica

Štampa:
"Daily press" - Podgorica

Distribucija:
„S PRESS!-Podgorica

Zakorači u vrijeme

Sigurno ste nekad poželjeli da televiziju, kao i novine, možete "prelistati".

Da se možete vratiti unazad da pogledate nešto što ste propustili ili nešto što vam je toliko nevjerojatno da ga morate pogledati više puta.

MOVE usluga donosi vam upravo to!

Premotajte na vašem TV uređaju preko 200 vrhunskih kanala - do 7 dana unazad!

Da biste koristili MOVE uslugu ne morate da imate SMART TV - ova fenomenalna usluga važi za SVE modele TV uređaja!

7 DANA
unazad

200+
programa

◀ vrh SERIJE

◀ top FILMOVI

m-tel Imate prijatelja!

www.mtel.me / info line: 1600

MOVE usluga je na raspolaganju korisnicima BOX paketa, po odgovarajućim cijenama. Više informacija na www.mtel.me.

UVOZ POLOVNIH AUTA

MINIMUM EURO 4 STANDARD

U Crnu Goru od ove nedjelje neće moći da se uvezu polovna motorna vozila koja ne ispunjavaju EURO 4 standard. Ukoliko se uvozi novo motorno vozilo, onda ono mora biti minimalnog standarda EURO 6.

Ministarstvo saobraćaja i pomorstva je izradilo izmjene i dopune Pravilnika o tehničkim zahtjevima za vozila koja se uvoze ili prvi put stavljaju na tržište u Crnoj Goru u dijelu bezbjednosno-tehničkih zahtjeva i uslova za vozila, tj. definisanja minimalne granične vrijednosti u pogledu izduvne emisije i nivoa buke za nova i upotrebljavana motorna vozila.

Ove izmjene najavljene su u maju ove godine. Unaprijeđeni standard podrazumijeva i bolje bezbjednosno-tehničke karakteristike vozila koje samo vozilo čini sigurnijim na putevima, kao i činjenica da je Crna Gora u obavezi da prati i transponuje važeće propise iz ove oblasti homologacije kada su u pitanju ekološki standardi za vozila.

Nadležno Ministarstvo najavilo je da će u narednom periodu uraditi Studiju starosne strukture vozila po kategorijama i tipovima, koja će dati osnovne indikatore i mjere za podmlađivanje voznog parka i ujedno povećanje stepena bezbjednosti saobraćaja.

Samo tokom prošle godine u Crnu Goru uvezeno je 21.630 automobila. Iz Evrope je uvezeno 14.388 dizel vozila. Najčešće su uvožena vozila iz Njemačke, Holandije i Francuske. U prva dva mjeseca prošle godine uvezeno je 2.463 vozila, a u prva dva mjeseca ove 2.774 vozila.

Najviše su se uvozili automobili mlađi od 2000. godine, odnosno automobili koji ispunjavaju EURO 3 normu.

U BEOGRADU U 69. GODINI

PREMINUO NOVINAR I PUBLICISTA BORO KRIVOKAPIĆ

Novinar i publiista, Boro Krivokapić, preminuo je u nedjelju u Beogradu u 69. godini.

Novinarsku karijeru počeo je kao student Pravnog fakulteta, u turbulentnim vremenima postao je komentator i urednik čuvenog šesdesetosmaškog *Studenta*.

Pažnju šire jugoslovenske javnosti Krivokapić je privukao kada je objavio 1982. godine razgovore sa Miroslavom Krležom (*Pitao sam Krležu*). Krivokapić je na osnovu teksta *Pitao sam Krležu* uradio i dramsku adaptaciju, koja je izvedena u Crnogorskom narodnom pozorištu, u tadašnjem Titogradu.

Krivokapić je 1982. godine proglašen novinarom godine u SFR Jugoslaviji u izboru poznatog magazina *Start*.

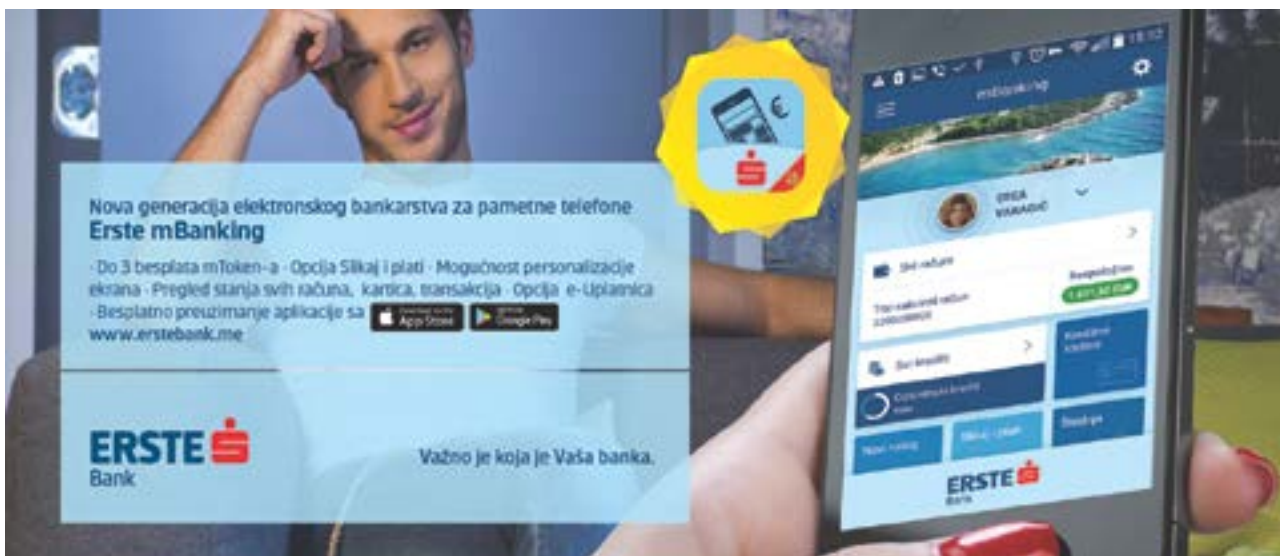
Bio je kolumnista *Pobjede* 1971/72. godine. Ugovorni, pa onda stalni pisac beogradskog NIN-a skoro 15 godina. Autor je poznatog jugoslovenskog TV-ciklusa *Teleskopija* na Televiziji Beograd.

Sredinom 1988. godine, dolaskom na vlast u Srbiji Slobodana Miloševića, Boro Krivokapić je napustio NIN i, kako je govorio, „napustio neposredno novinstvo“.

Tokom referendumske kampanje, Krivokapić, porijeklom iz Cuca (Trešnjevo) u Katunskoj nahiji, bio je šef medijskog pula Bloka za nezavisnu Crnu Goru.

Nakon referenduma ostao je blizak režimu Mila Đukanovića, čija je stanovišta branio u svojim tekstovima.

R. M.

ISTRAŽIVANJE NAFTE

POČELO SEIZMIČKO SNIMANJE ULCINJSKOG PODMORJA

Brod *Polar empres*, koji bi trebalo da počne 3D seizmičko snimanje ulcinjskog podmorja radi eksploatacije nafte i gasa stigao je sredinom ove nedjelje u Bar.

Istraživanja su planirana na 1.200 kvadratnih kilometara morskog dna na kvadratima za koje je koncesiju dobio italijansko-ruski konzorcijum *Eni i Novatek*.

Brodu, koji će se narednih nekoliko dana pripremati za radove, Lučka kapetanija Bar će dati slobodan saobraćaj da bi mogao da obavlja operacije. Planirano je da istraživanje traje do 21. decembra, ali ukoliko vremenski uslovi budu pogoršani rok može i da se produži.

Uprava pomorske sigurnosti počela je sa emitovanjem upozorenja za pomorce, koje će trajati do kraja 3D snimanja.

Crna Gora je dosad zaključila dva ugovora o koncesiji za proizvodnju ugljovodoniaka u podmorju kod Ulcinja i Bara. Prvi ugovor zaključen je 14. septembra 2016, sa kompanijama *Eni Montenegro*, BV Holandija i *Novatek*

Montenegro, a drugi 15. marta 2017, sa *Energean Montenegro Limited* sa Kipra.

Zaključenim ugovorima o koncesiji predviđeno je da faza istraživanja traje ukupno sedam godina. U Upravi za ugljovodoničke ističu da će se u zavisnosti od podataka dobijenih istraživanjem odrediti lokacija istražne bušotine kod Ulcinja.

Iz Uprave za ugljovodoničke saopšteno je da je, kada je riječ o prihodima koje će Crna Gora imati od eventualne eksploatacije ugljovodoniaka iz podmorja, udio države u tim prihodima definisan zakonom, te da je procjena da bi državi, u zavisnosti od obima eksploatacije, pripalo između 62 i 68 odsto ukupnog prihoda.

Pojedine nevladine organizacije pozvale su Vladu da hitno obustavi istraživanja. Ističu da bi trebalo uvesti moratorijum na istraživanje nafte i gasa jer je to, kako tvrde, visokorizični projekat koji donosi ozbiljne devastacijske posljedice za živi svijet mora, seizmološke i rizike po zdravlje i život građana i razvoj turizma.

HETA ASSET RESOLUTION

Poslovna zgrada u Baru na izuzetnoj lokaciji 2690 m2

+382(0) 67 00 77 55

www.heta.me

SENA DA AGOVIĆ, iz Bijelog Polja je čak 45 puta donirala krv i na taj način pomogla onima kojima je najpotrebnija. Kaže da od svoje humane misije neće odustati i apeluje na sve one koji su u mogućnosti da postanu dobrovoljni davaoci. „Prvi put sam donirala krv 12. oktobra 1995. godine. Kad god

sam dala krv, ljudi su se počeli oporavljati. Kada sam nekih četiri, pet puta uradila to vidjela sam da nije teško dati krv i pošla sam u Klub dobrovoljnih davalaca i učlanila se“, kaže Agovićeva.

PLUS

STUDENTSKE STIPENDIJE do 10.000 eura i u 2019/2020. godini omoguće *Erste banka* posredstvom programa *Best of South-East*. Program sprovodi *Steiermärkische Sparkasse Bank* sa univerzitetima u Gracu i u Leobenu, Austrija. Konkurs je otvoren i na njega se mogu prijaviti studenti koji znaju engleski jezik, poznaju njemački, završavaju redovne ili počinju specijalističke studije. Program je namijenjen državljanima Crne Gore i ostalih ex-YU država koji u svojoj zemlji ili inostranstvu studiraju pravo, ekonomiju, tehničke nauke, metalurgiju, geologiju, kao i koncertno i opersko pjevanje. Više detalja dostupno je na internet stranici *Erste banke*.

ODLAZAK LJEKARA - Sindikat doktora medicine objavio je da je Klinički centar napustio specijalizant dječje hirurgije **Nebojša Ščekić**. Novi radni odnos zasnovao je u Njemačkoj. Iz ovog Sindikata ranije su prezentovali spisak po kome je posljednje četiri godine zdravstveni sistem napustilo preko 100 doktora. Ministar zdravlja **Kenan Hrapović** je komentarišući odlazak ljekara iz javnog zdravstva rekao: „Crnu Goru napustilo je oko 50.000 ljudi. Dakle, nije problem samo odlaska ljekara već svih struka. Mi samo možemo da uradimo sve što je u našoj moći da bi ubijedili ljekare da ostanu, ima i onih koji su otišli u privatni sektor pa se sada svojevoljno vraćaju u državni sektor“, rekao je Hrapović, naglasivši da nemaju novije podatke koliko je ljekara napustilo javno zdravstvo.

MINUS

OSMANU NURKOVIĆU, ministru saobraćaja i pomorstva Unija pomoraca Crne Gore (UPCG) uputila je pismo u kome ga upozoravaju na brojne propuste njegovog ministarstva prema pomorcima iz Crne Gore. Oni ističu da je na međunarodnom tržištu trenutno angaživano oko 6.500 crnogorskih pomoraca i da od njihovih zarada u prosjeku živi još po pet članova porodica po pomorcu: „Godišnje u našu ekonomiju pomorci od svojih zarada unesu par stotina miliona eura, što je gotovo ravno godišnjem iznosu priliva novca od svih direktnih stranih investicija u Crnoj Gori. Uprkos tome, pomorci se suočavaju sa nizom problema-prvenstveno lošim i nekoordinisanim radom državne administracije zbog kojeg vlasti država u kojima su sjedišta njihovih poslodavaca, ili čiju zastavu viju brodovi na kojima oni rade, ne priznaju crnogorske brevete“, navodi se u obraćanju UPCG.

BANKARSKI SISTEM NA PRAGU NOVE KRIZE

• SAMO JE KNEŽEVIĆU
POTAMAN: Atlas banka

Ko krije Kneževićev sunovrat, a ko će to da plati

Niko ne može biti spokojan kada od zvaničnika monetarnih vlasti u istom iskazu sazna da su pojedine, a iz nekog razloga anonimne, banke nesolventne i nelikvidne a da će CBCG pokušati da ih oporavi. I da se nada kako to neće destabilizovati kompletan bankarski sektor u Crnoj Gori

Centralna banka (CBCG) „će pokušati” da u narednom periodu oporavi dvije banke koje su se zbog pogoršanja osnovnih parametara – nivoa solventnosti i likvidnosti – našle „pod dnevnim monitoringom”. Informaciju je obznanio guverner **Radoje Žugić**, posljednjeg dana oktobra, tokom druženja sa bankarima i novinarima koje je najavljeno kao svečarsko, posvećeno *Nedjelji štednje*.

I sve bi ostalo na nivou protokola da nije bilo loših vijesti koje je guverner Žugić, svjesno, pokušao da ublaži u najvećoj mogućoj mjeri. Zato je napomenuo da je najvažnije to što u problemima nijesu sistemski najjače banke. I što aktuelni problemi neće uticati na ukupan sistem. Optimizam je jačao i tvrdnjom: „Ako dođe do najgoreg scenarija, a nadam se da neće, nema problema da Fond za zaštitu depozita isplati sve garantovane depozite i time sačuvamo visoku štednju i visok nivo

povjerenja u bankarski sistem“.

Da li je to dovoljno da održi red i mir na finansijskom tržištu? Javno dostupni podaci o stanju u ovdašnjim bankama idu u prilog guvernerovim tvrdnjama. Ovdje, ipak, mnogi još pamte slom bankarskog sistema iz vremena raspada SFRJ (danas nas na ta dešavanja podsjeća tzv. *stara devizna štednja*); pljačku građana preko paradržavnih štedionica koja je slijedila koju godinu kasnije (*Jezda, Dafina, Inos*), sve zaključno sa operacijom spašavanja *Prve banke* koja je poreske obveznike koštala ozbiljan ali još neutvrđen iznos? Mjeren desetinama miliona. Sjećamo se i da za pomenute lomove nikada i niko nije odgovarao. Ni pred partijom ni na sudu.

Sigurno je da niko ne može biti spokojan kada od zvaničnika monetarnih vlasti u istom iskazu sazna da su neke banke – zvanično i dalje anonimne – nesolventne i

nelikvidne, a da će CBCG *pokušati* da ih oporavi. I da se *nada* kako to neće destabilizovati kompletan bankarski sektor u Crnoj Gori. Loš izbor riječi ili nešto mnogo ozbiljnije?

U razgovoru za *Monitor* guverner Žugić insistira da zanemogle banke „imaju realne šanse za oporavak”. Nije, međutim, želio da govori „o detaljima” kao što su: imena banaka kojima se bavio na Dan štednje; mjerama koje je, eventualno, CBCG preduzela u cilju njihovog spašavanja/oporavka; sredstvima koja su potrebna za njihovu sanaciju, odnosno iznosu depozita koji bi, u slučaju najgoreg scenarija, bio isplaćen iz Fonda za zaštitu depozita. Razgovor na tu temu bio bi u suprotnosti sa Zakonom, tvrdi Žugić. Izričit je, ipak, da je „riječ o malim bankama koje ne mogu uticati na zdravlje sistema”. I spreman je da to ponovi koliko god puta bude trebalo. O ostalom - nekom drugom prilikom.

Stvari su, ipak, dovoljno ozbiljne da bi se sva priča završila na ovome. Tim prije što makar jedna od pomenutih banaka ovih dana ima problema sa isplatom depozita koji se veličinom uklapaju u iznose čiju isplatu država garantuje preko FZD (50 hiljada eura). Ili su tek nešto veći. Pa ih banka umjesto za ugovorene pet, isplaćuje u roku od sedam radnih dana.

„Ta dva parametra - likvidnost i solventnost – predstavljaju pokazatelje trenutnog potencijala banke da se podmiri obaveze, i njene sposobnosti da obaveze ispunjava na dugi rok”, kaže za *Monitor* **Mila Kasalica**, finansijska analitičarka i nekadašnja direktorka pozadinske kontrole banaka u Narodnoj banci Srbije (sistem koji je tada *težio* 15 milijardi eura raspoređenih u 45 banaka). „Nelikvidna i nesolventna banka je visoko osjetljivi subjekt bankarskog sektora, koji nema poslovnu budućnost ukoliko se pod hitno ne dokapitalizuje i ublaži visoko stresno stanje”, nastavlja Kasalica uz stav da je, „po svim dostupnim podacima”, vjerovatnoća

brzog rješenja i/ili oporavka veća od pomenutih „banaka u problemima” - neznatna.

Ta se procjena, u velikoj mjeri, razlikuje od onoga što očekuje guverner.

Nije tajna o kojim bankama je riječ, koliko god CBCG pokušavala da to sakrije od javnosti. Dovoljno je, možda, vratiti se tri mjeseca unazad i ponovo pročitati saopštenje monetarnih vlasti nakon sastanka

FZD - posljednja linija odbrane sistema

MONITOR: Treba li da nas hrabri ili plaši to što guverner, kao moguće rješenje za problem Atlas i IBM banke, pominje korišćenje novca iz Fonda za zaštitu depozita (FZD)?

KASALICA: To nas značajno upućuje na podatak da nešto u sistemu nije stabilno. Guverner najavljuje da bi korišćenjem sredstava Fonda mogli sačuvati „visok nivo povjerenja u banakarski sistem”. Tim riječima bi se moglo vjerovati da je guverner ovom stavu pridružio imena banaka zbog kojih je Savjet za finansijsku stabilnost nedavno saopštio da je „sistem relativno stabilan”. To je već

bio konkretan pokazatelj značajnog pogoršanja odgovornosti prema javnosti, a posebno prema malim deponentima predmetnih banaka. Takva ciljana netransparentnost i selektivnost, teorijski, sistem čine podložnim urušavanju povjerenja.

MONITOR: Šta je sa Fondom?

KASALICA: Fond za zaštitu depozita koristi se kada nema spasa za banku, i kada je država, odnosno njene institucije, saglasno zakonskim noramama obavezna da isplati male deponente, odnosno sve depozite do 50 hiljada eura.

Nisu poznati zvanični podaci o tome koliko bi sredstava moglo biti potrebno za male deponente predmetnih banaka (*Atlas banka* i *IBM*). Obje banke imaju ukupne depozite u vrijednosti od 256 miliona, prema podacima CBCG - bilans stanja na dan 30. septembar. Konzervativnom procjenom, ako pretpostavimo da depoziti do 50 hiljada čine do polovine ukupnih depozita, to je već visoko zabrinjavajući iznos.

Godišnji izvještaj o poslovanju FZD za 2017-u pokazuje da Fond ima aktivu do 95 miliona, sa gotovinom od 77 miliona. Oko 50 miliona tog novca je plasirano na ino-tržišta uz odgovornost CBCG, kao *aset menadžera* (menadžer sredstava, menadžer za upravljanje sredstvima). Sigurno se još bar desetak miliona sakupilo od premije banaka tokom ove godine. Dodatno, FZD ima mogućnost povlačenja hitne stand-by linije od EBRD-a u vrijednosti do 30 miliona.

Upoređivanje pokazuje da su nominalno sredstva nedovoljna za isplatu malih deponenata, uz preduslov da su sve pripremne radnje odrađene i da je sve prikupljeno na vrijeme da se u roku od 20 radnih dana (zakonski rok), može izaći u susret naložima malih deponenata. Da je u pitanju i manja agregatna isplata, neka svako za sebe zaključi da li su ovi podaci, izračunati konzervativnom procjenom koja je dodatno maksimalno potcijenjena, za ohrabrenje ili duboku profesionalnu i sistemsku bojazan, uzimajući u obzir da na kraju ovog procesa FZD ostaje skoro prazan. A to je posljednja linija odbrane stabilnosti finansijskog sistema.

sa **Duškom Kneževićem**, glavnim akcionarom *Atlas banke* i *Invest banke Montenegro* (IBM). Već tada smo obaviješteni kako će „CBCG pratiti realizaciju planova *Atlas banke* i IBM i postupaće u okviru svojih nadležnosti, a sve u cilju očuvanja finansijske stabilnosti sistema...”. Iz istog saopštenja saznajemo kako su Knežević i njegovi saradnici informisali guvernera sa poslovanjem i izazovima sa kojima se suočavaju njihove banke „usljed okolnosti koje su se u posljednjem periodu desile”.

Da razjasnimo : negdje u vrijeme ovog sastanka arapska kompanija *Kaspia Property Holdings* iz Dubaia naplatila je (prinudno) od *Atlas banke* 12,5 miliona eura po osnovu bezuslovne bankarske garancije koju je banka izdala 20. maja 2015. u korist svog većinskog vlasnika Duška Kneževića. Šta je on uradio sa tim novcem – ne zna se.

Kao što se do danas ne zna čije je bilo 100 hiljada dolara, u kešu, koje su u *Atlas banci* zamijenjeni za eure nekoliko dana prije izbora održanih 16. oktobra 2016. Uhapšeni radnici *Atlas banke*, predvođeni šefom kurirske službe izjavili su na saslušanju da su novac preuzeli od tadašnjeg gradonačelnika Podgorice **Slavoljuba Stijepovića**. Mислеći da je njegov. Onda se javio Knežević sa tvrdnjom da je on vlasnik novca. Koji je „sasvim legalan”. Čini se da ova istraga još traje. Iako se o njoj više ne govori.

Zato je jasno da su *Atlas banka* i njena mlađa sestra IBM u ozbiljnim problemima. Analitičari kažu da o tome svjedoči i prošlogodišnji izvještaj MMF Misije za Crnu Goru. A tamo piše: „Tri banke sa kvalifikovanim (negativnim – prim. autora) revizijama podliježu strogim nadzornim akcionim planovima, sa jednom bankom koja se nadgleda dnevno. Ove banke nijesu sistemski važne... Ako akcioni planovi ne daju rezultate, ove banke bi propale u roku od godinu... Misija je takođe upozorila da fiskalno prilagođavanje može potkopati izgleda banaka ako ekonomija usporava”.

U razgovoru za *Monitor* guverner **Žugić insistira da zanemogle banke „imaju realne šanse za oporavak”. Nije, međutim, želio da govori „o detaljima” kao što su: imena banaka; mjerama koje je, eventualno, CBCG preduzela u cilju njihovog spašavanja; sredstvima koja su potrebna za njihovu sanaciju. Izričit je, ipak, da je „riječ o malim bankama koje ne mogu uticati na zdravlje sistema”**

Na drugoj strani Duško Knežević uporno ubjeđuje da kriza ne postoji. Poslednji put je to uradio prije petnaestak dana, kada je preko *Pobjede* poručio kako „klijenti (*Atlas*) banke nemaju razloga da

strahuju. Jedino stečenu aktivu treba da rasporedimo, jer nam je Centralna banka dala rok”.

Kasalica drži da su rokovi – prošli. Baš kao što nema razumijevanja ni za ćutanje CBCG. „Centralna banka se uvukla u činovničko tumačenje normi. To je najoptimalniji prostor da se ne prihvati odgovornost za teške odluke, izazvane dugogodišnjim odsustvom proaktivnog pristupa prema *Atlas banci*”, kaže Kasalica objašnjavajući kako je „CBCG proaktivnim mjerama mogla početi još od 2011-e. Svaka zvanična eksterna revizija je od tada bila sa kvalifikovanim mišljenjem, što je trebao biti dodatni signal supervizoru u određivanju mjera zaštite deponenata i stabilnosti tržišta”.

Sagovornica *Monitora* ukazuje na još jedan, kaže veći, problem. „Neznavnično je na tržištu poznato da revizija 2017-e nije urađena, odnosno da revizori nisu željeli da izdaju mišljenje, što je veći problem od kvalifikovanog mišljenja. Posredno, ovo dokazuje i to što ove godine nije nastavljena praksa da se na sajtu CBCG objavljuju revizorski izvještaji svih banaka - do jula za prethodnu godinu. Ove godine to nije odrađeno ni za jednu banku u sistemu, zbog ovih banaka, što takođe potvrđuju podaci o neraspoređenoj dobiti koja se značajno pogoršala”. Zaključuje: „Ako je tako, zar nije odavno već bilo vrijeme da se javnost Crne Gore, odnosno deponenti predmetnih banaka, upoznaju sa ovim faktom!?”

Radoje Žugić u razgovoru za *Monitor* insistira kako je Centralna banka blagovremeno preduzela adekvatne mjere prema bankama koje imaju problema sa radom. Samo što ne želi da otkriva koje su to mjere. I koje banke. Umjesto toga ponavlja kako one „imaju realne šanse za oporavak”. I kako „ne mogu ugroziti sistem”.

Bilo bi jako dobro da je guverner u pravu.

Zoran RADULOVIĆ

Vineri i luzeri

Piše: Milan POPOVIĆ

Vladajući ekonomisti, dakle oni koji servisiraju vladajuću, kapitalističku ekonomiju, globalnu i lokalnu, vole da se pohvale, kako je ekonomija, za razliku od drugih domena, navodno, potpuno imuna, od svake ideologije. A baš i nije tako.

» **Da li će vladajuća kapitalistička ekonomija evoluirati u skladu sa sve očiglednije opravdanim zahtjevima „eksproprijacije eksproprijatora“? Da li će se na taj način izbjeći nova velika pobuna opljačkanih i potlačenih**

Da nije tako, dobro se vidi i iz aktuelnih stereotipa, putem kojih ovi ekonomisti, jednako u maloj Crnoj Gori, kao i u velikim SAD, objašnjavaju unutrašnje, ekonomsko-socijalne i klasne polarizacije. Podsetimo ovde samo na neke najpoznatije. Najpre, u Crnoj Gori. „Tranzicioni dobitnici i gubitnici“. I, „Oni koji su se snašli i oni koji se nisu snašli“. Čuj „snašli“. A onda i u SAD. „Svak je kovač svoje sreće“. I, „Vineri i luzeri“. Ovo potonje čak i sa ne malom dozom socijalnog rasizma i sadizma.

Šta je u ovim stereotipima ideologija? Pa prosto činjenica, da oni, glavne, a posebno vladajuće ekonomske aktere i akcije, u stvari, mnogo više opravdavaju, dakle ideologizuju, nego što ih objašnjavaju. A kako to znamo? Pa opet, prosto, na osnovu određenih, objektivnih i proverljivih činjenica. Ovde konkretno mislimo na velika statistička istraživanja i nalaze. Tome Piketija, Džozefa Stiglica, i još nekoliko vrhunskih ne i antidvorskih ekonomista, u poslednjih desetak godina, posebno od poslednje erupcije, velike svetske ekonomske krize 2008.

Ova istraživanja i nalazi, nedvojbeno su dokazali, najmanje tri važne, krucijalne činjenice. Prvo, zastrašujuće povećanje jaza između 10 posto najbogatijih i 90 posto onih drugih, i to ne više samo na nerazvijenoj periferiji nego i u SAD i ostalim najrazvijenijim centrima svetske kapitalističke ekonomije u poslednjih trista godina, sa posebnim pojačavanjem ovog trenda u poslednje tri decenije.

Zatim, drugo, da ovakvo pogoršavanje položaja „luzera“, ni u kom slučaju, nije izazvala navodno opadajuća produktivnost njihovog rada, kako su celo vreme prevarno tvrdili dvorski ekonomisti, opravdavajući na taj način i najsurovije mere osteritija iliti „strove štednje“, naprotiv, produktivnost rada je, usled sve većeg tehnološkog napretka, takođe, celo vreme rasla. I, konačno, treće, i najvažnije, najdublji izvor opisanog povećavanja onog jaza, i istovremenog pogoršavanja položaja radnih klasa, bila je i ostala, produžena eksproprijacija tehnološke rente od strane kapitalista.

Da li sve ovo znači da u ekonomiji nikakvu ulogu nema ona slavna „preduzetnička kreativnost“, o kojoj toliko govore Ludvig fon Mizes i ostali iz takozvane austrijske škole ekonomije, posebno njihovi današnji „neoliberalni“ papagaji. Naravno da ne znači. Individualna preduzetnička kreativnost postoji, pa ovu, kao takvu, treba i nagraditi. Ali je ona samo deo, recimo 20-30 posto od one ukupne tehnološke rente, njenih ostalih 70-80 posto delo je opšteg tehnološkog progresa, posebno u poslednjih pola milenijuma modernog kapitalizma, pa bi ovaj njen deo morao biti opšte dobro čitavog društva. Čak i za jednog ne-ekonomistu, što je i autor ovog teksta, ovo uopšte nije komplikovano, ali su o tome, naravno mnogo kompetentnije, pisali i takvi vrhunski ekonomisti, kakvi su, pored ostalih, i Janis Varufakis, zalažući se za uvođenje odgovarajuće dividende, i Branko Milanović, zalažući se za odgovarajuće delovanje u „predistributivnoj“ a ne „redistributivnoj“ fazi ekonomije.

Da li će ove i slične ideje biti prihvaćene? Da li će vladajuća kapitalistička ekonomija evoluirati u skladu sa sve očiglednije opravdanim zahtevima „eksproprijacije eksproprijatora“? Da li će se na taj način izbjeći nova velika pobuna opljačkanih i potlačenih? Teško je reći, do sada se ona čovekova sapijencija, koja je ušla čak i u naziv vrste, baš i nije proslavila. Ali možda bi ovoga puta mogla da pomogne povećana opasnost pobune. Po prvi put, od kada postoji, naime, čovek raspolaže nuklearnim i ostalim oružjima za masovno uništavanje, pa bi pobuna mogla da bude i apokaliptička, sveuništavajuća. A ona ne bi poštedela ni kapitalističke uzurpatore.

Trovanje ne zastarijeva

Sutkinja Privrednog suda **Nataša Bošković** je prošle nedjelje ponovo donijela presudu po kojoj su Kombinat aluminijuma Podgorica i Država Crna Gora dužni da **Đorđiju Terziću** iz sela Srpska u Zeti islate naknadu štete zbog trajnog zagađenja njegovog poljoprivrednog zemljišta.

Riječ je o međupresudi, jer u dosadašnjoj praksi Apelacioni sud ukida ovakve presude štiteći državu od lavine sudskih sporova zbog zagađenja životne sredine.

Privredni sud je u maju 2017. godine donio presudu po kojoj su država i KAP dužni da solidarno **Đorđiju Terziću** iz Srpske isplate 700.000 eura. U presudi se navodi da je nedvosmisleno utvrđeno da „država Crna Gora nije preduzela mjere na koje je obavezuju Ustav i Zakon o životnoj sredini u pogledu zaštite životne sredine”, te je i odgovorna da tužiocu nadoknadi nastalu štetu.

Apelacioni sud Crne Gore, u martu prošle godine, ukida ovu presudu i vraća je na ponovno suđenje. Sud je kao opravdanje za ovu odluku naveo da je Terzić još

Sutkinja Privrednog suda Nataša Bošković ponovo donijela presudu po kojoj su KAP i država krivi za zagađenje zemljišta u Zeti. U obrazloženju presude se navodi da „kada je u pitanju trajna šteta ne nastupa zastarjelost potraživanja naknade štete (što je usvojeno i u sudskoj praksi i u pravnoj teoriji)”. Apelacionom sudu je zaštita države bila preča od sudske teorije i prakse, pa ovakve slučajeve obara zbog navodne zastare

• **VIŠEDECENIJSKO TROVANJE:**
Bazeni crvenog mulja

Država i KAP ne spore trovanje, već se pozivaju na zastaru potraživanja tužioca, a Apelacioni sud to aminuje. Državu bi skupo koštalo da je ovaj sud potvrdio ovakvu presudu jer bi pokrenula lavinu tužbi zbog ugrožavanja životne sredine

2002. godine znao da mu je imovina zagađena jer je te godine Vlada donijela odluku o eksproprijaciji susjednog sela.

Naime, država je 2002. utvrdila zagađenost zemljišta na lokalitetu Velji brijeg u Botunu i na njemu zabranila bavljenje poljoprivrednom proizvodnjom. Ubzo je i izvršila eksproprijaciju zemljišta od vlasnika. Iako je eksproprijacijom obuhvaćeno preko 20 vlasnika parcela, Terzić iz Srpske nije se našao na spisku. Njegovo imanje nalazi se na istom lokalitetu, graniči sa ostalima i na 50 metara je od bazena crvenog mulja. Ostalim vlasnicima zemljišta kvadrat zemlje, eksproprijacijom, je plaćan od 11 i po do 30 eura, Terziću ni cent.

Kada je Centar za ekotoksikološka ispitivanja utvrdio da je i voda u četiri bunara koja posjeduje na svom imanju zatrovana, Terzić više

nije mogao da koristi preko 46.000 kvadrata plodne zemlje.

U presudi Privrednog suda je navedeno da je na dvije lokacije neposredno uz KAP, odloženo sedam i po tona crvenog mulja. Jedan bazen ima nepropusno dno, dok je drugi bez ikakvog zaštitnog dna, te se zemljište i podzemne vode stalno

Obećano je još 2011. godine da je Vlada u saradnji sa Svjetskom bankom započela projekat sanacije crnih ekoloških tačaka u Crnoj Gori, od kojih je gorući KAP, sa bazenima A i B crvenog mulja i deponijom industrijskog otpada. U sklopu tog projekta KAP još uvijek nije došao na red, tako da je zagađenje konstantno

zagađuju preko propisanih granica sa alkalnim vodama koje sadrže povišene vrijednosti teških metala i kancerogenih čestica.

Vještaci su utvrdili da su bazeni crvenog mulja direktni krivci povećane koncentracije nikla, hroma, arsena i aluminijuma čija je koncentracija 100 odsto veća od dozvoljene. Ukupan sadržaj policikličnih aromatičnih ugljovodonika (PAH) u svim ispitivanim uzorcima je od pet do 10 puta veći od maksimalno dozvoljene koncentracije u zemljištu. PAH inače podliježe transportu na velike udaljenosti i smatra se genotoksičkim kancerogenom. PAH iz zemljišta se prenosi na čovjeka preko kože ili inhalacijom.

Nedvosmislen, i kako se ističe matematički precizan, zaključak vještaka je da su zatrovani i zemlja i vode, što se slaže sa nalazom CETI, koji je potpisala direktorica **Ana Mišurović**, iz 2004. da život u naseljima u okolini KAP-a nema nikakvu perspektivu.

Država i KAP ne spore trovanje, već se pozivaju na zastaru potraživanja tužioca, a Apelacioni sud to aminuje. Državu bi skupo koštalo da je ovaj sud potvrdio ovakvu presudu jer bi pokrenula lavinu tužbi zbog ugrožavanja životne sredine.

Ovom i ranijim presudama Privrednog suda je utvrđeno: „Takođe valja napomenuti da je opšte poznata činjenica da na podgoričkim pijacama mještani iz područja na kome se nalaze nepokretnosti tužioca i drugih područja Zetske ravnice, nesmetano prodaju svoje proizvode, a da pri tom nije poznat niti jedan slučaj da se nakon izvršenog uzorkovanja proizvoda od strane nadležnih državnih organa, izrekla mjera zabrane stavljanja u promet tih proizvoda”.

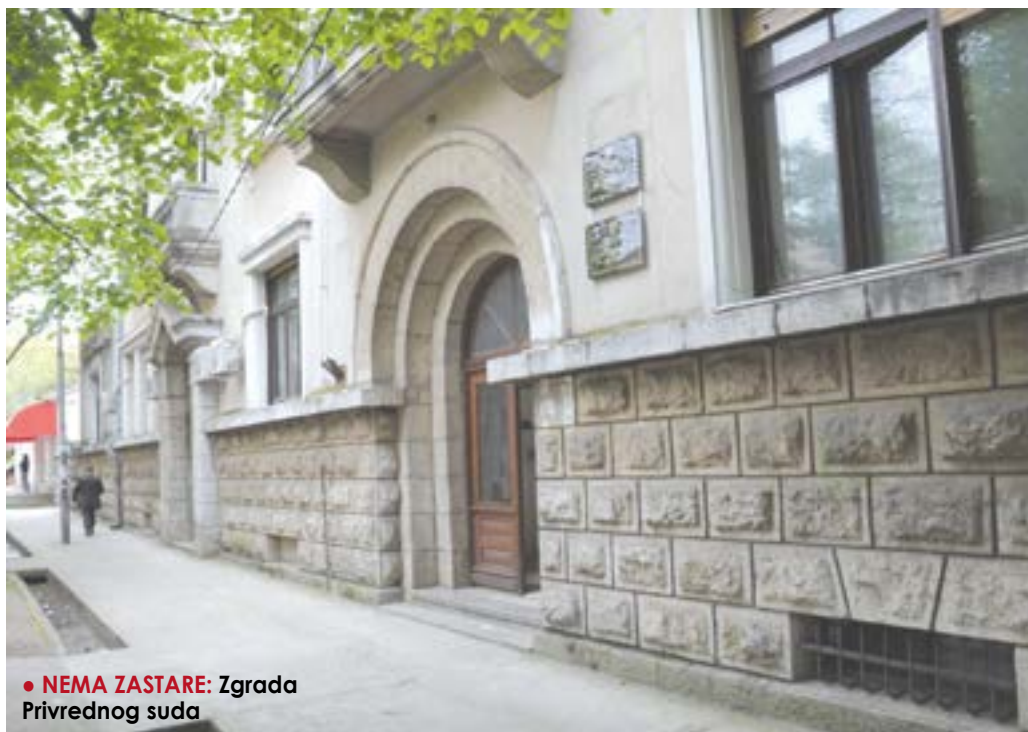

Na podgoričkim pijacama se već decenijama mogu kupiti poljoprivredni proizvodi koji dolaze sa zemljišta koje je

koji se pozivaju KAP i država, a zbog njega presude obara Apelacioni sud. Uz konstataciju da je Terzićima nanijeta trajna šteta, Boškovićeva

pismu koje je Terzić dobio krajem 2011. godine od tadašnjeg ministra održivog razvoja i turizma **Predraga Sekulića** piše: „Vlada CG je svjesna

činjenice da je tokom protekle četiri decenije rada KAP-a došlo do zagađenja životne sredine, posebno u selu Srpska, u kojem živite i bavite se djelatnošću kojom stičete sredstva za egzistenciju. Naime, zemljište na teritoriji KAP-a je na pojedinim djelovima izuzetno z a g a đ e n o i predstavlja značajan izvor zagađenja podzemnih voda”. Tada se ministar Sekulić, sve citirajući Ustavnu odredbu da svako ima pravo na zdravu

• **NEMA ZASTARE:** Zgrada Privrednog suda

zatrovano arsenom, aluminijumom, kancerogenim PAH česticama, a koji se navodnjavaju vodom koja je toliko zatrovana da je ne smije koristiti ni stoka. Država i viši sudovi trovanje ne spore, važno im je samo da izbjegnu trošak.

U sličnim slučajevima presude su obarane po istoj šemi - zbog navodne zastarjelosti. Privredni sud, sutkinja **Milica Popović**, donio je krajem 2015. presudu po kojoj je na ime umanjenja tržišne vrijednosti nekretnina KAP dužan da isplati **Svetozaru, Radenu, Vidosavi, Ljeposavi, Sretenu i Biljani Terzić** ukupno 660.000 eura. Sud je i u ovom slučaju utvrdio da je veliko zagađenje zemljišta direktna posljedica uticaja KAP-a, te da je zbog toga tržišna vrijednost njihove zemlje umanjena za 20,6 eura po kvadratu. Apelacioni sud je, sredinom 2016. godine, ukinuo ovu presudu pozivajući se takođe na zastaru.

Sutkinja **Nataša Bošković** se u najnovijoj međupresudi postarala da pobije „argument” o zastari na

citira odluku Vrhovnog suda Jugoslavije iz 1972. godine: „Kada je u pitanju trajna šteta, tj. šteta koja se manifestuje tokom vremena, ne nastupa zastarelost potraživanja naknade štete sve dok šteta traje”.

Šteta ne prestaje da traje – u

Vještaci su utvrdili da su bazeni crvenog mulja direktni krivci povećane koncentracije nikla, hroma, arsena i aluminijuma čija je koncentracija 100 odsto veća od dozvoljene. Ukupan sadržaj policikličnih aromatičnih ugljovodonika (PAH) u svim ispitivanim uzorcima je od pet do 10 puta veći od maksimalno dozvoljene koncentracije u zemljištu

životnu sredinu, pozvao na strpljenje i kazao da je Vlada u saradnji sa Svjetskom bankom započela projekat sanacije crnih ekoloških tačaka u Crnoj Gori, od kojih je gorući KAP, sa bazenima A i B crvenog mulja i deponijom industrijskog otpada. U sklopu tog projekta KAP još uvijek nije došao na red, tako da je zagađenje konstantno.

Sutkinja Bošković se u presudi poziva i na dr **Borisa Viznera** (*Zakon o obveznim (obligacionim) odnosima*, Zagreb 1978), i u presudi zaključuje: „Kako je, dakle, nesporno da je tužiocu u konkretnom slučaju nanijeta trajna šteta, a kako, kada je u pitanju trajna šteta ne nastupa zastarjelost potraživanja naknade štete (što je usvojeno i u sudskej praksi i u pravnoj teoriji), to je sud odbio prigovore zastarjelosti kao neosnovane, te je utvrđeno da su tuženi odgovorni za nastalu trajnu štetu”.

Apelacionom sudu je do sada zaštita države bila sprešnija od sudske teorije i prakse.

Predrag NIKOLIĆ

LOVČEN BANKA^{AD}

Stambeni kredit sa 12 mjeseci grejs perioda

- do €150.000
- NKS od 3,75% (fiksna)
- EKS od 3,96%
- rok otplate do 240 mjeseci

Reprezentativni primjer: Ukupan iznos kredita: 60.000 € / Rok otplate: 180 mjeseci / Nominalna kamatna stopa: 3,75% (fiksna) / Efektivna kamatna stopa: 3,96% / Administrativna naknada: do 1% ukupnog iznosa kredita / Anuitet: 477,12 € / Ukupan iznos koji potrošač treba da plati: 80.156,25 € / Ukupni troškovi za potrošača: 20.156,25 €*

*Ukupni troškovi predstavljaju zbir kamata za cijeli period trajanja kredita, administrativne naknade (do 1% ukupnog iznosa kredita), naknade za mjesicu (2€), upita u Kreditni biro CIBCG (3,5€). U obračun EKS, obračun ukupnih troškova i ukupnog duga nije uključen trošak za pribavljanje lista nepokretnosti, premije osiguranja i procjene nekretnosti, koji će biti uključeni u konačni obračun.

Statističke čarolije

Crnogorskim građanima ostaje da počnu da vjeruju u čaroliju statistike, u crnogorsku policiju, Veljovićeve riječi da smo zakleti u borbi protiv kriminala, i pohvale iz Brisela da napredujemo u poglavlju 24. Ili da nastave da se iseljavaju

Država je jača od svih oblika kriminala”, poručio je novi/stari šef Uprave policije, **Veselin Veljović**, povodom predavljanja *Radnog dokumenta Evropske komisije o stanju u poglavljima 23, 24*, koja se tiču vladavine prava i borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala.

Ko je povjerovao u Veljovićeve riječi, a ko nije, ne zna se. Istraživanja, međutim, pokazuju da crnogorskim građanima i nije mnogo lakše od velikih riječi, niti se od lijepih govora policijskih zvaničnika, a bilo ih je, osjećaju bolje. Naprotiv. Čak 43 odsto crnogorskih građana koji su bili obuhvaćeni nedavnim istraživanjem NVO *Institut Alternativa* o povjerenju u policiju, upitani kome najviše vjeruju da će ih zaštititi odgovorilo je – sami sebi! U državama koje su, kako Veljović reče, posvećene vladavini prava i jače od svakog kriminala, taj bi postotak morao biti mnogo manji. Ili su građani, opet krivi, što ne umiju da prepoznaju na javi progres crnogorskih institucija o kojem se besjedi u dokumentima poslatim Briselu, ali bogami i onim iz Brisela vraćenim natrag.

Tako se u najnovijem dokumentu EK koji govori o rezultatima koje je Crna Gora postigla u poglavljima 23, 24 od početka godine, prepoznaje napredak na polju borbe protiv organizovanog kriminala.

„Borba protiv organizovanog kriminala pokazuje bolje rezultate nego u prethodnim godinama, dijelom usljed jačanja policijske saradnje sa državama članicama EU. Crnogorska policija je učestvovala u jednom broju međunarodnih policijskih operacija visokog profila, koje su rezultirale hapšenjima članova kriminalnih grupa i zapljenama značajnih količina droge”, ocijenio je i **Aivo Orav**, šef delegacije EU u Podgorici.

Statistika rezultata crnogorske policije, onako lijepo posložena u Radnom dokumentu, zaista

• **MAĐIONIČAR:**
Veselin Veljović

ostavlja utisak. Tako se recimo navodi da se prema podacima SOCTA, broj kriminalnih bandi u Crnoj Gori od 2013. godine smanjio sa 20 na - 11. Konstatuje se i da su hapšeni pripadnici pet kriminalnih grupa, uključujući i šefa jedne od njih, kao i da su između oktobra 2017. godine i avgusta 2018, procesuirane 182 osobe zbog djela povezanih sa organizovanim kriminalom.

Iza statistike, međutim, stvari stoje malčice drugačije. U dokumentu nema podataka o efektima tih hapšenja, i koliko njih je preraslo u presude. Ili je cilj crnogorske policije samo da hapsi? Iako dobro dođe za izvještaje EK, zabrinjavajući je najnoviji trend hapšenja, o čemu je *Monitor* već pisao, bezbjednosno interesantnih lica za djela koja nijesu učinili, kao što je „sprečavanje

Statistika rezultata crnogorske policije, onako lijepo posložena u Radnom dokumentu, zaista ostavlja utisak. Tako se recimo navodi da se prema podacima SOCTA, broj kriminalnih bandi u Crnoj Gori od 2013. godine smanjio sa 20 na - 11. Konstatuje se i da su hapšeni pripadnici pet kriminalnih grupa, uključujući i šefa jedne od njih, kao i da su između oktobra 2017. godine i avgusta 2018, procesuirane 182 osobe zbog djela povezanih sa organizovanim kriminalom

likvidacija“, te aktiviranja starih optužbi koje već ranije nijesu rezultirale presudama.

O tome se međutim ne govori u briselskim dokumentima. Ali se zato pohvalno iznosi podatak da je tim

nestanka tih dokaza tužilaštvo je tada uhapsilo Terzića i Medojevića. Terzić je bio inspektor u Odsjeku za sprečavanje organizovanog kriminala i korupcije.

Medojevića i Terzića sudija za

• PRIMIJETILI NAPREDAK: Aivo Orav

Specijalne policijske jedinice (SPU) koja se bori protiv organizovanog kriminala, popunjen za 50 odsto, do 30 članova. Nema ni riječi međutim o tome da je Veljovićovo kadrovsko popunjavanje policijskih redova, prilično interesantno, i da je postalo predmet interesovanja medija. S razlogom.

TV *Vijesti* objavila je ove sedmice da je Veljović u policijske redove vratio neke kadrove koji su bili neraspoređeni, a koji imaju optužbe za zloupotrebu službenog položaja. Protiv nekih od njih još su u toku istrage, kao u slučaju **Nikole Terzića**, kojeg je Veljović postavio za inspektora za strance u Centru bezbjednosti Bar.

Terzić je bio neraspoređen od 2016. kada je Specijalno tužilaštvo pokrenulo istragu protiv njega i njegovog kolege **Dalibora Medojevića** zbog nestanka dokaza uzetih prilikom pretresa kuće biznismena **Veselina Mujovića**, osumnjičenog da je **Svetozaru Maroviću** navodno uzeo 800 hiljada eura uz obećanje da će mu obezbijediti bolji status u istrazi u Budvi. Tada je nestalo 13 pisama Mujovića - njegova navodna korenspondencija sa **Milom Đukanovićem**, Veselinom Veljovićem i drugim osobama iz javnog i političkog života. Zbog

istragu Višeg suda **Miroslav Bašović** pustio je da se brane sa slobode, iako je potvrdio osnov sumnje da su počinili krivična djela za koja ih Specijalno tužilaštvo tereti – zloupotrebu službenog položaja i stvaranje kriminalne organizacije. U međuvremenu, ne čekajući ishod postupka, Veljović Terzića vraća u policijske redove. Od disciplinskog postupka koji je predlagan, da se zna – ništa.

Nije Terzić jedini neobični odabir Veljovića. U Odjeljenje za borbu protiv organizovanog kriminala Veljović je postavio **Mija Bulatovića**, koji je smijenjen početkom aprila s mjesta šefa Odsjeka za prikrivene isljednike nakon što, kako pišu mediji, nije preduzeo ništa kada je 31. marta u kafiću *Forum* u centru Podgorice **Marko Jovanović** počinio dvostruko ubistvo i pobjegao. Prava preporuka za Odjel za borbu protiv organizovanog kriminala u državi jačoj od svih vidova kriminala.

Marko Mišković, koji je sa mjesta komandira kotorske policije smijenjen nakon što je u decembru 2016. iz pritvorske jedinice pobjegao **Jovan Jovanović**, navodno pripadnik *škaljarskog klana*, postavljen je za zamjenika komandira u Herceg Novom.

Čak 43 posto crnogorskih građana koji su bili obuhvaćeni nedavnim istraživanjem NVO Institut alternativa o povjerenju u policiju i upitani kome najviše vjeruju da će ih zaštititi odgovorilo je – sami sebi

U dokumentu se na jednom mjestu istina pominje da policija još nije uradila ništa kada je u pitanju napad na novinarku *Vijesti* Oliveru Lakić. Ali to nije očito umanjilo pozitivnu ocjenu da napredujemo. Mada je EU i dalje zabrinuta, ništa ni od klauzule balansa, o kojoj se mnogo govorilo, pa i u kontekstu upravo ovog slučaja.

„Crna Gora je još lider u regionu kad su u pitanju evropske integracije, ali taj epitet može izgubiti, ukoliko ne vidimo napredak u rješavanju slučaja napada na Oliveru Lakić, adekvatnu istragu sa jasnim rezultatima i posljedicama”, saopštio je evropski komesar za proširenje **Johanes Han** u Skoplju, tokom konferencije Dani medija Zapadnog Balkana, koji je održan u septembru ove godine u Skoplju.

Orav je, tokom predstavljanja posljednjeg radnog dokumenta za poglavlja 23, 24, kazao da ne vjeruje da će biti upotrijebljena klauzula balansa kada je Crna Gora u pitanju jer je, kako je ocijenio, to posljednja mjera koju EU može da koristi u određenom trenutku.

Napretka u slučaju Lakić nema, ali nema ni aktiviranja klauzule balansa. A ima pohvala da napredujemo.

Crnogorskim građanima ostaje da počnu da vjeruju u čaroliju statistike, u crnogorsku policiju, Veljovićeve riječi da smo zakleti u borbi protiv kriminala, i pohvale iz Brisela da napredujemo u poglavlju 24. Ili da nastave da se iseljavaju.

Milena PEROVIĆ-KORAC

DJECA U CRNOJ GORI

Pokoljenja djela sude - zvečalo je ovih dana sa svih strana. Nebeska je tajna koliko je građana makar pomislilo na to da će neka pokoljenja suditi i ovom društvu i ovom vremenu. Sudeći po uslovima u kojima rastu pokoljenja iz naših dana, ne bi se reklo da im se dobro piše. U skladu s tim će i suditi, nama, današnjima.

U svijetu se 20. novembra obilježava Međunarodni dan dječjih prava.

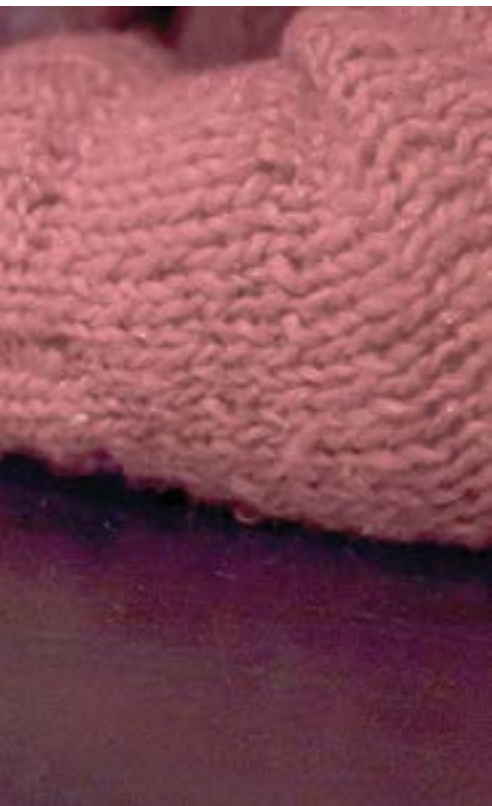
Tog datuma 1989. Generalna skupština UN usvojila je Konvenciju o pravu djeteta. U Konvenciji se govori o obavezama odraslih u odnosu prema djetetu kao i o obavezama brojnih društvenih činilaca u vezi sa zaštitom djeteta. To je prvi dokument u kojem se djetetu pristupa kao subjektu s pravima, a ne samo kao osobi kojoj je potrebna posebna zaštita. Za razliku od Deklaracije o pravima djeteta iz 1959. koja ima moralnu snagu, Konvencija o pravima djeteta je pravni akt koji ima snagu zakona.

Osnovnim pravom djeteta smatra se pravo preživljavanja

Treba da učiš, jer će ti to donijeti dobar život”, rečenica je koju u Crnoj Gori ne može bez zazora izgovoriti ni jedan roditelj. Djeca nijesu ćorava, već odavno je njihova okolina prepunjena dokazima da ovdje, prosto, nije tako

koje uključuje hranu, smještaj, zdravlje, životni standard. Slijedi grupa razvojnih prava na vaspitanje i obrazovanje, porodicu, kulturu, identitet. Djeca imaju pravo da učestvuju u donošenju odluka, pravo na druženje, izražavanje, pristup informacijama. Tu su i prava na zaštitu od zlostavljanja, zanemarivanja, izrabljivanja, mučenja, otmice, prostitucije.

Jasno - Konvencijom se definiše da djeca imaju pravo na životni

Osuđena pokoljenja

Nije otkriveno koje su mudre glave i po kojim kriterijumima odredile iznose socijalne pomoći. Ako se računa da u porodici sa oba supružnika prvo dijete spada u kategoriju „porodica sa dva člana”, država tom djetetu dodjeljuje pomoć od 10,34 eura. Naredno dijete, „vrijedi” 15,3 eura, sljedeće 16,5, i posljednje 12,7 eura. Metodologija pomoću koje je država došla do ovih cifara sigurno para valja

standard koji odgovara njegovom tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju. Te uslove prevashodno treba da im obezbijede roditelji, ali se od države očekuje da preduzme odgovarajuće mjere pomoći i obezbijedi materijalnu pomoć i programe podrške, posebno oko prehrane, odijevanja i stanovanja.

Jedino istraživanje o siromaštvu djece u Crnoj Gori radio je UNICEF prije skoro deset godina. Rezultati objavljeni 2012. pokazali su da svako deseto dijete nije imalo dovoljno sredstava za minimalno zadovoljenje osnovnih potreba.

Državni činovnici kazali su tada kako će im podaci iz istraživanja biti dragocjeni kako bi definisali nove politike. Možda su neke politike ispisane, ali socijalna pomoć godinama ne mrda.

Pravo na materijalno obezbjeđenje u iznosu od 63,5 eura ima „pojedinač”. Uzmimo da ima suprugu, odnosno porodicu sa jednim članom - 65,86 eura. Porodicu sa dva člana sleduje 76,20, sa tri člana 91,50, sa četiri člana 108, sa pet i više članova 120,70 eura.

Nije otkriveno koje su mudre

glave i po kojim kriterijumima odredile ove iznose. Ako se računa da u porodici sa oba supružnika prvo dijete spada u kategoriju „porodica sa dva člana”, država tom djetetu dodjeljuje pomoć od 10,34 eura. Naredno dijete, „vrijedi” 15,3 eura, sljedeće 16,5, i posljednje 12,7 eura. Metodologija pomoću koje je država došla do ovih cifara sigurno para valja.

Tu je i dječiji dodatak. Davno su prošla vremena kad su ga primala sva djeca. Danas tu privilegiju može ostvariti dijete: korisnik materijalnog obezbjeđenja; korisnik dodatka za njegu i pomoć; korisnik lične invalidnine; bez roditeljskog staranja i dijete čiji je roditelj, usvojilac, staralac, hranitelj i tako dalje, kao korisnik materijalnog obezbjeđenja, zasnovao radni odnos na osnovu sporazuma o aktivnom prevazilaženju nepovoljne socijalne situacije.

Visina dodatka za djecu iznosi mjesečno, za dijete korisnika materijalnog obezbjeđenja 23,68 eura, propisuje zakon. Korisnici dodatka za njegu i pomoć imaju pravo na dječiji dodatak od 31,87 eura, lične invalidnine 39,57 eura, koliko je

predviđeno i za djecu bez roditeljskog staranja. Opet se primjećuju fine nijanse koje je smislio zakonodavac. Nekome ko je siroče samo tri centa fale, pa da ga država pomaže sa 40 eura mjesečno.

Pravo na dodatak za djecu imaju troje djece u porodici. Za četvrto i narednu djecu država ne snosi nikakvu odgovornost.

Uslovi za odobravanje materijalne pomoći su rigorozni. Naravno, ako se ne računaju izborne godine, rođaci u socijalnom i slični kriminali.

Jedno važno pravo u vezi sa djecom kapitalizam još nije pojeo: ono da jedan od roditelja novorođenčeta ima pravo na 12 mjeseci plaćenog odsustva sa posla. Ono važi ako majku, zato što je bila trudna, nijesu izbacili sa posla. I ako ima posao na neodređeno, jer ako im ugovor istekne dok su na porodičkom - istekao je. Žene u prosvjeti zaposlene na određeno vrijeme, čiji se ugovori produžavaju u septembru, često prekidaju porodičko bolovanje jer je to jedini način da im ugovor bude produžen.

Konvencija o pravima djeteta

detaljno propisuje i pravo na obrazovanje i vaspitanje. Pored obezbjeđivanja osnovnog i besplatnog školovanja, od države se očekuje da podstiče i pomaže srednje obrazovanje, učini ga dostupnim za sve i obezbijedi materijalnu podršku.

Znamo koliko je kod nas osnovna škola besplatna. Veliki broj roditelja udžbenike može da kupi samo na kredit. Udžbenici se ne mogu „nasledivati” zbog stalnih izmjena u nastavnim programima. Roditelji su prisiljeni da školske knjige kupuju u „kompletima” koji sadrže udžbenike koji se ne koriste, razne CD-e i ostala čuda na kojima, realno, država zarađuje.

O kvalitetu obrazovanja uporno govore rezultati PISA testiranja.

Istraživanje se radi svake treće godine. U decembru 2016. nakon objavljivanja rezultata najvećeg svjetskog obrazovnog istraživanja znanja i vještina, koje obuhvata više od pola miliona učenika iz preko 70 zemalja, uzrasta od petnaest godina pokazalo se da petnaestogodišnjaci iz Crne Gore zauzimaju 56. mjesto na svijetu. Po obrazovanju smo među najgorima i u regionu, iza nas su Makedonija i Kosovo.

Prosjeck primijenjenog znanja učenika iz Crne Gore je u naučnoj pismenosti 411, matematičkoj 418, a u čitalačkoj 427. To je ispod prosjeka Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD), čiji je PISA projekat. Minuloga proljeća urađeno je novo istraživanje, rezultati se još čekaju.

„Treba da učiš, jer će ti to donijeti dobar život”, rečenica je koju u Crnoj Gori ne može bez zazora izgovoriti nijedan roditelj. Djeca nijesu ćorava, već odavno je njihova okolina prepunjena dokazima da ovdje, prosto, nije tako.

Ujedinjene nacije Konvencijom su propisale i da države treba da preduzimaju „sve odgovarajuće mjere, uključujući zakonodavne, administrativne, socijalne i obrazovne”, za zaštitu dece od nelegalne upotrebe opojnih droga i psihotropnih supstanci.

Ovih dana je NVO *Juventas*

U svijetu se 20. novembra obilježava Međunarodni dan dječjih prava. Konvencijom o pravima djeteta koja ima snagu zakona, se definiše da dijete ima pravo na životni standard koji odgovara njegovom tjelesnom, duševnom, duhovnom, moralnom i socijalnom razvoju. Jedino istraživanje o siromaštvu djece u Crnoj Gori radio je UNICEF prije skoro deset godina. Rezultati objavljeni 2012. pokazali su da svako deseto dijete nije imalo dovoljno sredstava za minimalno zadovoljenje osnovnih potreba

objavila da sve više mladih u Crnoj Gori uzima psihoaktivne supstance, najviše kanabis. Najmlađa osoba koja je koristila drogu, sa kojom se ova nevladina organizacija susrela je dječak od 12 godina.

Zaštita djece od svih oblika seksualnog izrabljivanja i seksualne zloupotrebe, još je jedan standard UN-a. *Monitor* je pisao o preblagim kaznama koje se u Crnoj Gori izriču za „nedozvoljene polne radnje. Silovatelj desetogodišnje djevojčice osuđen je na godinu dana zatvora; za silovanje djevojčice od 13 godina presuda je bila - tri godine. Maksimalna zapriječena kazna je deset godina.

Možda je gori od sumnjivog kvaliteta ostvarivanja prava djece jedino ukupan ambijent u kojem odrastaju. Opšte je mjesto postala izloženost medijima čija su okosnica

Zadruga i Parovi, ali može i gore. Od Mace Diskrecije se i očekuje da bude to što je, problem je kad je u određenoj ravni Maca Diskrecija moralna gromada za pokoji poslanicu crnogorskog parlamenta.

Da, tu je i osjećaj nepravde. Džabe sve konvencije, šepurenje predsjednice Vrhovnog suda Vesne Medenice i i poglavlja o pravosuđu pride, kad sve okolo ječi od nepravde.

Prošle sedmice je objavljeno kako je sredovječni muškarac koji je pijan na pješačkom prelazu pregazio šesnaestogodišnju djevojčicu osuđen na pet mjeseci koje će provesti u kućnom pritvoru. Djevojčica je imala teške povrede, muškarac je sa mjesta nesreće pobjegao. Ako prvostepena presuda opstane u toplom domu sa familijom, pored televizora, izdržaće kaznu. Umanjenu za 13 dana, koliko je proveo u pritvoru. Olakšavajuća mu je okolnost što ranije nije osuđivan i što ima dvoje djece. Svakoga sa zrnim savjesti mora da boli tolika nepravda.

Prema istraživanju koje je prije dvije godine uradio Centar za građansko obrazovanje, polovina mladih želi da napusti Crnu Goru. To su oni koji su do juče bili djeca. Oni koji su djeca danas, taj procenat sigurno neće umanjiti, prosto zato što ništa nije bolje nego što je bilo.

Pokoljenja će djela suditi - tamo daleko.

Miloš BAKIĆ

Sinđina vremena

Iako se uz Katnićev blagoslov Sinđelić vratio kući, u Podgorici nam je ostao Sinđin parlament. Odnedavno pojačan poslanicima većeg dijela opozicije. Tamo su voljom vlast optuženog „teroristu“, kome je oduzet pasoš zbog mogućeg bjekstva, izabrali za člana Odbora za bezbjednost. Svi su, kažu, nevini dok ih ne osude. A Sinđa i poslije toga

Poslanici **Andrija Mandić**, **Milan Knežević** i **Nebojša Medojević** nijesu početkom nedjelje otputovali u Strazbur, na sjednicu Parlamentarnog odbora EU i Crne Gore. Dok se Medojević *samo* solidarisao sa kolegama iz vrha DF-a, Knežević i Mandić imali su vrlo opravdan razlog za odsustvo sa davno zakazane sjednice. Njima dvojici su, kao optuženim *članovima* navodne *terorističke grupe*, na zahtjev Specijalnog državnog tužilaštva početkom novembra ponovo oduzete putne isprave. Nepuna tri mjeseca nakon što su im pasoši, početkom avgusta, vraćeni odlukom Višeg suda u Podgorici.

Odluka je u istom sudu preinačena, nakon što su uz pomoć SDT-a utvrdili kako su Mandić i Knežević nakon vraćanja putnih isprava „vrlo često prelazili granice Crne Gore“, (osam, odnosno, devet puta). To, po mišljenju Suda i Tužilaštva, pokazuje „da isti imaju razvijene lične i društvene kontakte u inostranstvu, što bi mogli da iskoriste u slučaju bjekstva ili skrivanja, odlaska u nepoznato mjesto ili drugu državu ili na drugi način da ometaju dalje vođenje krivičnog postupka“.

Poslanicima su, dakle, druželjubivost i kontakti sa inostranim kolegama uzeti kao otežavajuća okolnost. Nije im pomoglo to što njih dvojica, zapravo, i ne mogu ometati započeti sudski postupak pošto su, odlukom predsjednice sudskog vijeća **Suzane Mugoše**, Knežević i Mandić *istjerani* („udaljeni do kraja dokaznog postupka“) iz sudnice u kojoj im sude.

Sud i Tužilaštvo nijesu se držali istog principa početkom marta ove godine kada je **Aleksandru Saši Sinđeliću**, krunskom svjedoku optužbi SDT-a **Milivoja Katnića** u *slučaju državni udar*, dozvoljeno da se po završetku svjedočenja vrati u Srbiju, i pored urednog i blagovremenog zahtjeva Republike Hrvatske da joj Sinđelić bude izručen zbog izdržavanja pravosnažne kazne od 21 godine. Na koju je osuđen zbog ubistva iz koristoljublja i pljačke.

Nakon što smo, uz pomoć medija, saznali za Sinđelićev odlazak, Katnić se narugao zahtjevu advokata odbrane

da se utvrdi kako je njegov saradnik-svjedok, pored međunarodne potjernice, otišao iz Crne Gore – na sigurno: „Molim da se ovakvi predlozi odbace i da se ovo ne dozvoli. Ako se ovako nastavi, brzo ćemo imati predlog da se provjeri uticaj povećane vlažnosti na emotivni život komaraca u Zeti“, tražio je Katnić. I bi tako.

No, iako se uz Katnićev blagoslov Sinđelić vratio kući, u Podgorici nam je kao *vrijedna uspomena* ostao *sinđin parlament*. Odnedavno pojačan poslanicima većeg dijela opozicije.

Da stvar bude interesantnija tamo je, u *sinđinom parlamentu*, dan prije nego što su ga – bez pasoša – vratili sa podgoričkog aerodroma, Andrija Mandić voljom vladajuće većine izabran za člana Odbora za bezbjednost. Tu će biti u prilici da se iz prve ruke, kroz kontrolna saslušanja ministara policije i odbrane, direktora Uprave policije i Agencije za nacionalnu bezbjednost, Vrhovnog i specijalnog tužioca, upozna sa državnim tajnama o bezbjednosti zemlje, uticaju stranih agentura, radu organizovanih kriminalnih grupa, njihovim vezama u državnim institucijama.

Sve će se to desiti pod uslovom da procjena ANB-a potvrdi da je Mandić, iako bez pasoša, „dostojan“ čuvar najvećih državnih tajni.

Uzemlji u kojoj se toliko toga vrti oko Sinđinih akcija i sjećanja, ne bi trebalo da nas začudi kada bi se Mandićev dosije (procjena) našla u rukama istog onog službenika ANB koji je svojevremeno odlučio da ne postoje nikakve smetnje da se *uvaženom Darku Šariću* omogući upis u crnogorsko državljanstvo. Ko se ne sjeća, riječ je nekadašnjem pljačkašu seoskih magacina sa suhomesnatim proizvodima koji je napredovao do titule *balkanskog kralja kokaina* (iako se u Beogradu danas svojski trude da ta titule ostane bez zvanične potvrde).

Pa čik da ne prođe.

Ma ne Andrija i(li) Milan. Nego Sinđa. Pravi čovjek na pravom mjestu. U pogrešno vrijeme.

Zoran RADULOVIĆ

Proljeće pobrkalo datum

• IZJEDNAČENE
TEMPERATURE MORA
I VAZDUHA: Kupanje
u novembru

Prva je polovina novembra. Na Primorju još ima kupaca. U Ulcinju je od početka godine do danas prosječna temperatura vazduha iznosila za čak dva stepena više nego što je bio uobičajeni prosjek. Temperaturne promjene još su izraženije na sjeveru. Na Žabljaku bilježimo porast zimskih temperatura u odnosu na normal za 4,5 stepeni

no što smo učili u školama više nije pravilo. Priroda se ubrzano mijenja i nestaje podjela na četiri godišnja doba. Iz ljeta uskaćemo u zimu. To nam najbolje potvrđuje ova kalendarska jesen.

Nikada više turista nije bilo u septembru, temperaturni šok u oktobru je doveo do cvjetanja šljiva, jabuka i krušaka na sjeveru Crne Gore, sezona kupanja potrajala je na Primorju do sredine novembra. Do tada su ljudi u većem dijelu naše zemlje tokom dana mogli biti u kratkim rukavima. Imao se utisak da idemo prema ljetu.

U Ulcinju je od početka godine

do danas prosječna temperatura vazduha iznosila za čak dva stepena više nego što je bio uobičajeni prosjek (16,5 stepeni Celzijusovih). To znači da će ovo biti ubjedljivo najtoplija godina od kada u ovom gradu postoje mjerenja.

„Prosječna maksimalna dnevna temperatura za prvih 10 dana novembra u Podgorici bila je 6,5 stepeni iznad klimatske normale za čitav novembar. Prosječna maksimalna dnevna temperatura za ovaj period bila je 22,1 stepen i to je najtoplija prva dekada novembra u posljednjih 70 godina”, kaže načelnik Odsjeka za analizu i prognozu vremena u Zavodu za

hidrometeorologiju i seizmologiju Crne Gore (ZHMSCG) **Branko Micev**.

U toj instituciji navode da su temperaturne promjene još izraženije na sjeveru. „Na Žabljaku bilježimo porast zimskih temperatura u odnosu na normal za 4,5 stepeni. To je veoma dramatičan porast koji se odražava na količinu sniježnih padavina, visinu i dužinu trajanja sniježnog pokrivača. Sve prilike idu u pravcu da će snijega biti sve manje”, kaže direktor ZHMSCG **Luka Mitrović**.

Poljoprivredni stručnjaci navode da se, na primjer, period zrijevanja grožđa prepolovio i da ranije počinje berba maslina, te procjenjuju da će u idućih nekoliko decenija biti dovedena u pitanje sadnja krompira na sjeveru.

Prema riječima Mitrovića, kao posljedicu klimatskih promjena imaćemo nagle promjene vremena, nagli porast ili pad temperature vazduha, vazdušnog pritiska, jake i intenzivne kišne padavine i snažne udare vjetrova, olujne, pa čak i orkanske brzine. Tu spadaju svakako

i sve duži periodi suše, učestali požari i poplave, ali i podrhtavanje tla. Klimatskim promjenama najizloženiji su poljoprivreda, šumarstvo, vodni resursi i obalni pojas, te posebno zdravlje ljudi.

No, čini se da sve ovo mnogo ne uznemirava donosiocima odluka u ovoj državi iako je Crna Gora u oktobru prošle godine ratifikovala Pariski sporazum obavezujući se da će smanjiti emisiju gasova sa efektom staklene bašte, kao dio borbe protiv negativnog uticaja klimatskih promjena. A krajem ove godine Crna Gora čeka da konačno otvori poglavlje 27 u pregovorima sa EU, koje se upravo odnosi na ekologiju i klimatske promjene.

Ovih dana počela su seizmička istraživanja nafte i gasa u našem podmorju, što će imati nesagledive posljedice po ekosistem u moru, čitav obalni pojas i ljude koji ga nastanjuju. „Nauka jasno kaže kako 80 odsto poznatih zaliha fosilnih goriva mora ostati pod zemljom ako želimo izbjeći dalje katastrofalne posljedice klimatskih promjena, poput velikih poplava koje su pogodile našu regiju u maju 2014. Takođe, broj vještački izazvanih zemljotresa se povećava i do 10 puta u zemljama koje istražuju naftu i gas i buše dno mora. Zagovornici istraživanja nemaju odgovor na pitanje do čega će dovesti ove radnje na seizmološki ekstremno osjetljivom Crnogorskom primorju. Tačno na prostoru gdje je bio epicentar katastrofalnog zemljotresa 1979. godine”, tvrde iz mreže *SOS za Jadran* i pozivaju crnogorsku Vladu da, kao Hrvatska, uvede moratorijum na istraživanje nafte i gasa u našem moru.

I sve to dok se u svijetu proizvodi više nafte nego što je potražnja za tim energentom, a alternativni izvori energije dnevno dobijaju na značaju. Pogrešne političke odluke, udaljavanje od prirode, korupcija i ogromna pohlepa prijete opstanku i kvalitetu života sadašnjih i budućih generacija i nepovratnoj devastaciji prostora.

„Ako se ovako neozbiljan odnos prema klimatskim promjenama od

strane ključnih donosilaca odluka i dalje nastavi, posljedice će biti nesagledive”, tvrdi direktor Ekološkog pokreta **Aleksandar Perović**.

On ukazuje na činjenicu da od 2000. ne postoji godina u Crnoj Gori u kojoj nije zabilježen neki ekstremni klimatski događaj. Uostalom, područje jugoistočne Evrope je, prema izvještaju Međuvladinog panela o klimatskim promjenama (IPCC), među najranjivijima na planeti.

Ljudi na Primorju već mogu

Branko Micev
načelnik Odsjeka za
analizu i prognozu
vremena u Zavodu za
hidrometeorologiju i
seizmologiju Crne Gore:
„Prosječna maksimalna
dnevna temperatura za
prvih 10 dana novembra
u Podgorici bila je 6,5
stepeni iznad klimatske
normale za čitav
novembar. Prosječna
maksimalna dnevna
temperatura za ovaj
period bila je 22,1 stepen
i to je najtoplija prva
dekada novembra u
posljednjih 70 godina”

osjetiti posljedice dizanja nivoa mora, prije svega u procesima erozije najatraktivnijih plaža. Sredinom marta Ulcinjani su se uvjerali da nevrjeme pojačava snagu i doseg talasa. Tada je cijela Velika plaža bila pod vodom. A svi koji poznaju taj prostor ježe se od pomisli što bi moglo nastati kada bi, kao nedavno u Dubrovniku, Ulcinj pogodili valovi od čak devet metara. U školama se uči da su visoki talasi na Jadranu od četiri do šest metara.

„Ljudi koji su gradili blizu mora već danas bi trebali razmišljati kolika je ranjivost njihovih objekata; neki bi već trebali početi graditi odbrambene nasipe i zidove, a naselja sisteme koji mogu prihvatiti i otkloniti velike količine vode u slučajevima čestih ekstremnih padavina”, kaže ekspert Ujedinjenih nacija za pitanja upravljanja okolinom **Ivica Trumbić**.

On je, inače, bio angažovan kao glavni urednik na izradi *Strategije prilagodbe klimatskim promjenama u Republici Hrvatskoj za razdoblje do 2040. godine s pogledom na 2070. godinu*.

Trumbić dodaje da klimatske promjene mogu biti i korisne za neke grane privrede. „Za 20, 30 godina turisti više neće u velikom broju dolaziti u sedmom i osmom mjesecu, biće im prevruće. Moraće se, dakle, primjenjivati drugačiji koncept turizma, nuditi sadržaj ne samo za pred i postsezonu, nego za cijelu godinu”, procjenjuje on.

Direktor Ekološkog pokreta Ozon Aleksandar Perović. ukazuje na činjenicu da od 2000. ne postoji godina u Crnoj Gori u kojoj nije zabilježen neki ekstremni klimatski događaj. „Ako se neozbiljan odnos prema klimatskim promjenama od strane ključnih donosilaca odluka nastavi, posljedice će biti nesagledive“

Svi se stručnjaci slažu da je za klimatske promjene glavni krivac čovjek, te da do promjene može doći samo promjenom svijesti političara, privrednika i svakog građanina/građanke i njihovom ponašanju na ovoj jedinoj planeti koju imamo.

„Zemlja može da podmiri potrebu svake, ali ne i pohlepu svake osobe“, davno je poručio Mahatma Gandhi.

Mustafa CANKA

JELISAVA KALEZIĆ, PROFESORICA GRAĐEVINSKOG FAKULTETA U PENZIJI

MONITOR: *Vi ste više puta upozoravali da je posezanje za zajedničkim ili tuđim prostorom u svrhu materijalne dobiti, radi sticanja moći, pa čak i iz elementarnog neznanja, u Crnoj Gori na djelu decenijama... Kakve su sve posljedice pogrešnih prostornih planskih, urbanističkih i investicionih odluka?*

KALEZIĆ: Kratko rečeno, posljedice drskog, lakomog i neukog odnosa prema prostoru su sveobuhvatne i dugotrajne. Od gubljenja autentičnosti prirodne i građene sredine koju smo naslijedili, do stvaranja surugata u urbanizmu i arhitekturi, koji djeluju pompeznošću, a ne skladom i kreativnošću. Ali, najpogubnije je što nove generacije uče na pogrešnim primjerima.

Zakonska regulativa, kao i planska dokumentacija usklađivana je da se omogući pohara prostora i javnog interesa. Ova tendencija je dokaziva ozbiljnom stručnom analizom izmjena Zakona o planiranju prostora, kao i planskih dokumenata u posljednjih dvije i po decenije.

MONITOR: *Koji su to najdrastičniji primjeri sknavljenja prostora u Crnoj Gori?*

KALEZIĆ: Primjera je mnogo. Potrebno ih je prvo odrediti po nivoima i tipovima. Recimo, još od Prostornog plana Južni Jadran, iz sredine šezdesetih, urađena je valorizacija turističkih zona na Crnogorskom primorju. Sve do sredine devedesetih te zone su bile ili planski izgrađivane ili štice kao rezerva za budući razvoj. Onda je nastalo prekrajanje i planova i prostora, pretvaranja u ovo što danas imamo u Budvi i po cijelom Primorju.

MONITOR: *Kako je moguće da toliko arhitekata i urbanista učestvuju u izradi, ocjeni i donošenju pogrešnih odluka i planova? Šta je sa njihovom stručnom etikom kad se tako olako prihvataju unosnih poslova planiranja radeći za „strateške investitore“?*

KALEZIĆ: Kako je moguće da je na izborima nesmjnjiva vlast sa ovako poražavajućim rezultatima u planiranju, uređenju i izgradnji prostora? Da ne pomenemo nezaposlenost, kriminalitet, korupciju... Izgleda da su sigurni glasači iz istog korpusa kao izabrani urbanisti i arhitekti (mislim na one koji dobijaju unosne poslove za „razumijevanje“ vlasti i strateških im partnera).

MONITOR: *Je li tolerisanje bespravne gradnje po cijeloj Crnoj Gori jedan od efikasnih načina za manipulisanje biračima?*

KALEZIĆ: Da. Bespravna gradnja je decenijama nepresušni izvor namicanja glasova kroz stalnu manipulaciju građanima. Smatram da je bespravna gradnja ozbiljan

Incident sa Tarom će možda biti najveći i najbolniji, ali sigurno ne i jedini. A druga strana ugovaranja po ldejnou projektu su nepredviđeni radovi, kojih će sigurno biti više od 20 odsto u odnosu na ugovorenu investiciju

prekršaj, po Krivičnom zakoniku je krivično djelo, ali još ozbiljniji prekršaj je podsticanje na to djelo, što vlast radi preko dvadeset godina.

MONITOR: *Kako je moguće spriječiti dalji urbani vandalizam, koji je posebno intenzivan na Crnogorskom primorju?*

KALEZIĆ: Pod pojmom urbani vandalizam uobičajeno se smatra namjerna destrukcija gradskog prostora, oštećenja i slično. Na primorju je na djelu planirana urbana destrukcija, koja je izmakla kontroli i sada ide kao stihija. Kao poplava. Svima na štetu.

MONITOR: *Kao poslanica*

Bespravna gradnja je nepresušni izvor manipulisanja biračima

Kako je moguće da je na izborima nesmjjenjiva vlast sa ovako poražavajućim rezultatima u planiranju, uređenju i izgradnji prostora? Da ne pomenemo nezaposlenost, kriminalitet, korupciju... Izgleda da su sigurni glasači iz istog korpusa kao izabrani urbanisti i arhitekti. Mislim na one koji dobijaju unosne poslove za „razumijevanje“ vlasti i strateških im partnera

javno ste protivili izgradnji autoputa pod sadašnjim uslovima i zbog propuštenog vremena za početak. Možete li to pojasniti?

KALEZIĆ: Pravo vrijeme za početak ovoga ogromnog posla bilo je poslije 2000. godine do 2005. godine. Onda su određeni drugi prioriteti. Prvo počinjanje izgradnje autoputa 2009, već je bilo prilično kasno – javni dug je počeo da raste. Počinjanje 2015. godine uvuklo nas je u veliku neizvjesnost i opasnost od bankrota. Uz pitanje, odakle raditi drugu neophodnu infrastrukturu? Smatrala sam da je tih 690 miliona kineskog kredita trebalo usmjeriti u valjanu rekonstrukciju svih magistralnih i regionalnih puteva u Crnoj Gori. Stručnu analizu o tome je uradio jedan briljantan mladi inženjer Ivan Keković, kojom je dokazao da bi oko 800 kilometara puteva, uključiv i rekonstrukciju mostova i drugih objekata, moglo biti rekonstruisano za pomenuti iznos zajma. Da budu kvaliteta puta Podgorica – Cetinje.

MONITOR: *Nakon što je objelodanjeno da Vlada Crne Gore sa kineskim izvođačem za prioritetnu dionicu auto-puta nije dogovorila izgradnju pristupnih puteva, vodovodne mreže i glavne priključne petlje „Smokovac“, Vi ste dojavili da se saznalo da je crnogorska strana zaboravila da predvidi čak i struju za auto-put ...*

KALEZIĆ: Ja sam samo ukazivala da petlja „Smokovac/Strganica“ nije obuhvaćena ugovorom za prvu dionicu. Kao i da nijesu urađena varijantna rješenja ovoga skupog objekta, shodno

zakonu. Takođe da je Ministarstvo saobraćaja, kao i Ministarstvo održivog razvoja, prekršilo nekoliko zakona, na svoju ruku odlučivši da se petlja gradi na Rasu. Odabrali su najštetnije, najskuplje i sa stanovišta aerozagađenja Podgorice ubitačno po građane rješenje. Za sada nema

i racionalnije rješenje, Smokovac nije iskazana u tih preko 20 odsto povećanja investicije. Kao ni kursne razlike.

MONITOR: *Da li će zbog radova na autoputu Tara postati bara?*

KALEZIĆ: O ovome treba pitati

g. Milutina Simovića, zbog izjave da je to bilo očekivano...

MONITOR: *Da li je tačno da se u studiji uticaja na životnu sredinu za Detaljni prostorni plan hidroelektrana na Morači uopšte ne pominju mogući seizmički uticaji?*

KALEZIĆ: Koliko mi je poznato, u prvoj verziji te studije nijesu uzeti u obzir seizmički uslovi zone, jer obrađivač nije dobio odgovarajuće podatke od naručioca studije. Upućujem na prof. Božidara S. Pavićevića koji je bliže u materiji.

MONITOR: *Suđenja optuženima za pokušaj takozvanog državnog udara jednom ste nazvali domaći politički triler. Zašto?*

KALEZIĆ: Ne mogu se sjetiti da sam se tako izrazila, ali svoju prvu reakciju sam objavila u *Vijestima*, pod naslovom Zadah IBE-a. Taj se zadah ne smanjuje, srećom javnosti je, koliko toliko, dostupno mnogo šta o ovome procesu. Na osnovu

mogućeg uvida i dalje smatram da je proces montiran, pri čemu će Crnoj Gori ostati hipoteka nezrelog društva i nedorađenog sudskog i tužilačkog sistema. A i troškovi obeštećenja.

MONITOR: *Bili ste poslanica Demokratskog fronta, a onda nezavisna poslanica. Kako gledate na ono što u novije vrijeme sebi dozvoljavaju pojedini poslanici u Skupštini Crne Gore?*

KALEZIĆ: Smatram da je preuzimanjem odgovornosti poslanika preuzeta i odgovornost pred građanima i Parlamentom. Ne vidim svrhu bojkota. Ako se poslanik ne slaže sa određenom situacijom u Parlamentu da smatra da mu je rad onemogućen, može vratiti mandat. Zato je i važno da se uvedu otvorene izborne liste: povećavaju odgovornost poslanika, a i motiviraju činjenica da su vas građani birali direktno.

odgovora na to zašto se insistira na ovakvoj odluci. A Tužilaštvo se za ovakve „sitnice“ ne interesuje. A o priključcima na struju, vodu i slično govorio je prof. dr Mladen Ulićević gostujući na TV *Vijesti*.

MONITOR: *Na osnovu čega tvrdite da se Crna Gora nije uopšte ozbiljno pripremila za „posao vijeka“?*

KALEZIĆ: Bilo je i vremena i znanja da se urade glavni projekti svih dionica autoputa i posao ugovara precizno i studiozno. Ali, to nije urađeno. Prva je dionica ugovorena na osnovu idejnog projekta, a izvođaču prepuštena izrada Glavnog. Incident sa Tarom će možda biti najveći i najbolniji, ali sigurno ne i jedini. A druga strana ugovaranja po Idejnom projektu su nepredviđeni radovi, kojih će sigurno biti više od 20 odsto u odnosu na ugovorenu investiciju. Naravno petlja, još uvijek moguća Strganica kao neuporedivo povoljnije

Ukazivala sam da petlja „Smokovac/Strganica“ nije obuhvaćena ugovorom i da nijesu urađena varijantna rješenja ovoga skupog objekta. Ministarstvo saobraćaja i Ministarstvo održivog razvoja, prekršilo su nekoliko zakona, na svoju ruku odlučivši da se petlja gradi na Rasu. Odabrali su najštetnije, najskuplje i sa stanovišta aerozagađenja ubitačno rješenje. Tužilaštvo se za ove „sitnice“ ne interesuje

Veseljko KOPRIVICA

HETA ASSET RESOLUTION

REAL ESTATE MONTENEGRO

STANOVI NA EKSKLUZIVNOJ LOKACIJI U BEČIĆIMA

NOVOIZGRAĐENI STANOVI NA SVETOM STEFANU

NOVOIZGRAĐENI STANOVI
U BUDVI, BEČIĆI

+382(0) 67 00 77 55

www.heta.me
www.aaaplatform.com

HITNEDJELJE

„Danas ćemo posaditi i po jednu sadnicu i za one sa čijih adresa, umjesto djela čujemo samo kritike i graju. Graja i kritika ne sade sadnice i ne brinu o životnoj sredini”.

**Milutin Simović, ministar
poljoprivrede tokom akcije
pošumljavanja**

Adis Elias Fejzić

Vajar:

„Stećak je kulturno naslijeđe oko kojeg se ne možemo tako lako posvađati, izuzev u vrlo ekstremnim primjerima. Moraš biti ne samo nacionalni luđak, nego i neinteligentan da bi uopšte tražio, a kamoli navodio argumente da stećak pripada onima, ovima ili trećima”.

(klix.ba)

Benamina Londrc

Najmlađa doktorica
pravnih nauka u Bosni i
Hercegovini:

„Ostajem u Bosni i
Hercegovini, članstvo
u stranci mladi trebaju
koristiti za razvoj države i društva, a ne za lične
interese”.

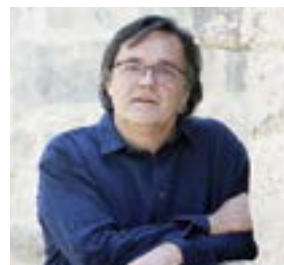

(RSE)

Željko Garača

Ekonomista:

„Sve to što država
plaća i plaćat će ubuduće
jednog dana će nepovratno
postati imovina mirovinskih
osiguravajućih društava, a
nama će ostati dug na koji ćemo i dalje plaćati kamate
jer ga nećemo moći vratiti”.

(portalnovosti.com)

Dubravka Stojanović

Istoričarka i profesorica
Filozofskog fakulteta:

„Tokom 20. veka Srbija
je od svega toga odustala
– elita joj se stvara
negativnom selekcijom. Ratovima devedesetih godina
sasvim je uništila svoje pozicije i odlučila se za etničku
državu koja još uvek pokušava da makar malo proširi
granice. To se zove istorijski debakl”.

(Danas)

Zoran Žmirić

Pisac:

„Ljudi koji su bili u ratu
misle da samo oni imaju
pravo biti ljuti. Ja sam išao
u rat da bi svatko imao pravo reći što misli”.

(Jutarnji list)

Svetlana Bojković

Glumica o predstavi Gospođa ministarka:

„Sada ćemo je u Rijeci izvesti 101. put! Nismo ju igrali cijelo vrijeme, bilo je i
pauza; kad je preminuo Đuza Stojiljković i kad sam nekoliko godina živjela u Finskoj.
To je Nušić, i „Gospođa ministarka” je naslov koji jednostavno puni kazalište. Riječ je
o komediji mentaliteta, koji se jako sporo mijenja ili se uopće ne mijenja”.

(Novi list)

Angela Merkel

Njemačka kancelarka:

„Treba raditi na viziji da jednog dana imamo stvarnu evropsku vojsku. Ona bi, kako je to Žan Klod Junker već rekao, pokazala da među evropskim državama više nikada neće biti rata. To bi ujedno bila i dopuna NATO, a ne suprotstavljanje starim savezima“.

(Politika)

ĐORĐE BALAŠEVIĆ

Kantautor:

„Svatko može ispasti glup i infantiln, ali svatko ne bi smio biti predsjednik ili premijer“.

(Večernji list)

BOJAN LJUBENOVIĆ

Aforističar i satiričar:

„Učinilo mi se da danas imamo i previše satire, a satira je poslednje oružje i pribežište očajnih, obespravljenih i beznačajnih ljudi. Nije dobro za jedno društvo kada je satira najčitaniji književni žanr“.

(Večernje novosti)

Tim Džuda

Britanski novinar i analitičar, tvrdi da bi Rusija imala veliku korist ako bi došlo do razmjene teritorija na Kosovu:

„Rusija bi mogla da iskoristi taj presedan u pokušaju da obezbedi slične dogovore za secesionističke teritorije koje su pod njenom kontrolom u Moldaviji (Pridnjestrovlje) i Gruziji (Južna Osetija i Abhazija)“.

(Beta)

NIKOLA GRUEVSKI

Bivši premijer Makedonije:

„Ja sam u Budimpešti i zatražio sam politički azil od vlasti u Mađarskoj“.

(Blic)

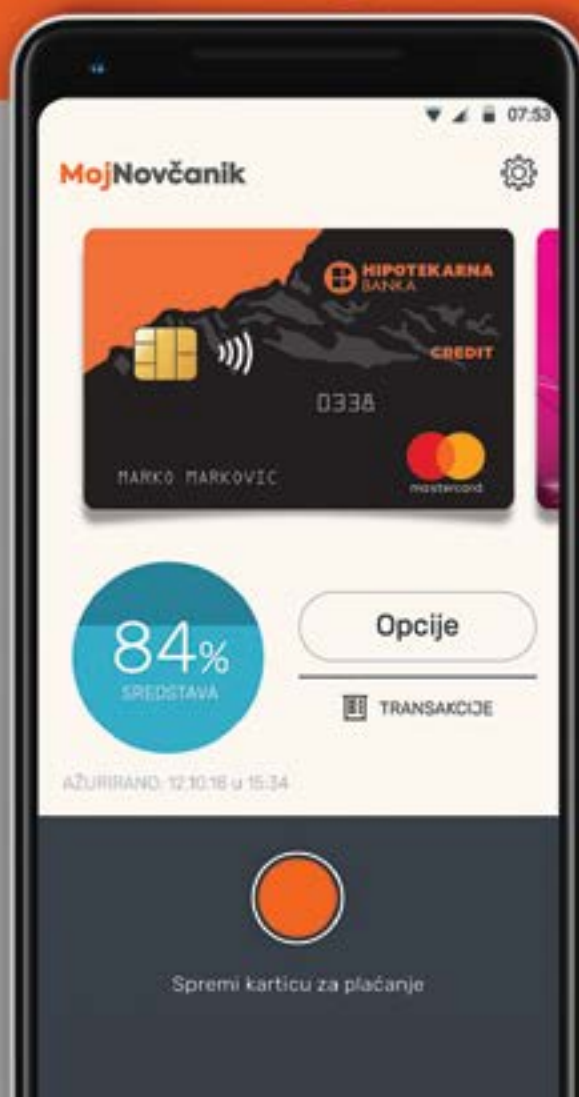
**HIPOTEKARNA
BANKA**
MojNovčanik.me

Mobilni telefon za sva vaša plaćanja

Logično je.

Dostupno za Android

Budućnost kakvu (ne) želite

Britanske kompanije ozbiljno razmišljaju o čipiranju svojih zaposlenika.

Procurilo je to nakon što je velika švedska tehnološka kompanija *Biohax* otkrila da pregovara o suradnji s velikim brojem britanskih pravnih i finansijskih tvrtki. Jedna od njih, čije ime Šveđani nisu željeli otkriti, navodno je dio velike četvorke revizorskih kuća i ima nekoliko tisuća zaposlenika. Kako piše *Telegraph*, razlog za uvođenje čipiranja nije posvemašnja kontrola zaposlenika već bolji nadzor vrijednih dokumenata.

- Čipovi će im omogućiti da unaprijed odrede tko smije ulaziti u koju prostoriju i tko ima pristup kojim spisima – rekao je osnivač *Biohaxa* **Jowan Österlund**, inače bivši tatoo majstor.

Guardian je kontaktirao sve četiri glavne revizorske kuće za koje se nagađa da će čipirati svoje radnike i rezultat je ovakav: KPMG, EY i PwC rekle su kako ne razmatraju taj potez, a *Deloitte* je odbio komentirati.

Čipovi su minijaturni, veličine zrna riže, svaki košta 150 funti (oko 170 eura) i nalik su onima koji se koriste za čipiranje kućnih ljubimaca. Ugrađuju se između palca i kažiprsta. Zaposlenici će njima moći ulaziti u kontrolirana područja,

pomoću njih kupovati hranu u kantini, ući u zgradu i koristiti printere.

- Nema gubljenja iskaznice, nema zaboravljanja, uvijek imate backup. Mikročipovi koriste istu tehnologiju kao beskontaktna kartice koje se sve više koriste – pojašnjava Österlund.

No, najveća organizacija poslodavaca u Velikoj

Britaniji, CBI, nije oduševljen najavom iz Švedske.

- Tehnologija mijenja način na koji radimo i shvaćamo svoj posao, no nije nam bilo ugodno pročitati ovakve najave. Poslodavci se trebaju više koncentrirati na prioritetne aktivnosti, poput osjetnih pogodnosti za zaposlenike – rekao je glasnogovornik CBI-a, organizacije koja inače obuhvaća oko 190.000 britanskih tvrtki.

Glavni sindikat Velike Britanije, TUC, zabrinut je za privatnost zaposlenika.

- Mikročipiranje će dati šefovima još više moći i kontrole nad radnicima. Poslodavci ne smiju prisiljavati radnike na ugradnju čipova – naglasio je glavni tajnik TUC-a **Frances O'Grady** za *Guardian*.

Telegraph piše kako je u Švedskoj čipirano 4000 građana, a, očekivano, nisu svi bili oduševljeni na prvu.

- Da je inicijativa došla od vlade, nema šanse da bi bila prihvaćena. Mi smo privatna kompanija, radimo ovo s građanima, za građane – naglasio je osnivač *Biohaxa*.

Uskoro planiraju otvoriti ured u Londonu, a poznati su po suradnji sa švedskim željeznicama gdje putnicima omogućuju kupovinu karte pomoću čipa u dlanu. Inovator **Steven Northam** prva je osoba u Velikoj Britaniji koja si je dobrovoljno ugradila čip kako vi mogao otvoriti kuću i pokrenuti automobil samo mahanjem dlana.

- Za deset do dvadeset godina ključevi će biti prošlost, sve ćemo otvarati dlanom – rekao je Northam za *Telegraph*.

On je osnovao i kompaniju *BioTeq* koja je u Velikoj Britaniji dosad čipirala oko 150 ljudi, a svoju tehnologiju izvezla je u Španjolsku, Francusku, Njemačku, Japan i Kinu.

Daria BERTEK
(Jutarnji.hr)

Britanski sindikati strahuju od čipovanja radnika: 'Poslodavci će imati potpunu kontrolu!'

Račun bez krčmara

Specijalno tužilaštvo još nije odgovorilo da li je optužnicom protiv bivših funkcionera Demokratske partije socijalista iz Berana obuhvaćen i predmet koji se tiče „zagubljenog“ novca namijenjenog za izgradnju zgrade za penzionere u ovom gradu.

Viši sud u Podgorici nedavno je vratio na doradu opštužnicu protiv šest funkcionera DPS koji su vršili lokalnu vlast u Beranama u periodu od 2006. do 2014. godine.

Predsjednik Udruženja

Iz Ministarstva rada i socijalnog staranja i Fonda PIO, koji su novac uplatili za zgradu penzionera u Beranama niko se svih ovih godina nije oglasio da pita što je sa njihovim novcem

Viši sud u Podgorici nedavno je vratio na doradu opštužnicu protiv šest funkcionera DPS koji su vršili lokalnu vlast u Beranama u periodu od 2006. do 2014. Specijalno tužilaštvo još ne odgovara da li je optužnicom obuhvaćen i slučaj „zagubljenog“ novca namijenjenog za izgradnju zgrade za penzionere u ovom gradu

penzionera Berane **Ivan Šekularac** objašnjava da je predmet obuhvaćen krivičnim prijavama koje su ranije podnijete.

„Mi smo obezbijedili materijal i dali sve podatke kako bi krivična prijava koja je još prije četiri godine podnijeta protiv bivšeg gradonačelnika i drugih funkcionera iz Demokratske partije socijalista bila potkrijepljena dokaznim materijalom i u slučaju novca za zgradu za penzionere“ – kaže

Šekularac.

On napominje da udruženje na čijem je čelu neće odustati ni od izgradnje zgrade, ni od otkrivanja istine o tome gdje je i kako završio taj novac za koji, kako tvrdi, zna da je svojevremeno legao na račun Opštine Berane.

„U decembru 2008. godine potpisan je ugovor o sufinansiranju stambenog objekta za dvanaest stanova u Beranama za potrebe korisnika penzije republičkog Fonda PIO. Pot-

pisnici tog ugovora su bili tadašnje Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja, Opština Berane i Fond PIO – podsjeća Šekularac.

Prema njegovim riječima ugovorom su se sve tri strane obavezale da za realizaciju tog projekta ulože po stotinu dvadeset hiljada eura.

„Opština je svoj dio trebalo da obezbijedi kroz plac i komunalnu infrastrukturu, dok su drugi trebali da uplate novčana sredstva” – kaže predsjednik Udruženja penzionera.

Dokumentacija, u koju je *Monitor* imao uvid, pokazuje da su Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja i Fond PIO već u startu izmirili svoj dio obaveza i uplatili po 120 hiljada eura na žiro-račun Opštine Berane.

To potvrđuju i iz lokalne uprave, ali ističu da im nije poznato na šta je prethodno opštinsko rukovodstvo potrošilo taj novac.

„Postoje dokazi da je Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja nakon potpisivanja ugovora na žiro-račun Opštine Berane uplatilo jednom dvadeset hiljada eura, a drugi put sto hiljada. Takođe, imamo dokaze da je Fond PIO na žiro-račun Opštine Berane 5. oktobra 2009. godine uplatio sto dvadeset hiljada eura za izgradnju zgrade za penzionere, ali nama nije poznato šta se s tim novcem desilo. Znamo samo da nije usmjeren za izgradnju te zgrade” – kažu u lokalnoj upravi u ovom gradu.

Oni ističu da se u moru naslijeđenih problema suočavaju i sa problemom koji se tiče izgradnje zgrade za potrebe penzionera i tvrde da će u narednom periodu pokušati da iniciraju realizaciju tog projekta.

Iz kolicije koja vrši vlast u Beranama a koju čine SNP, DF i Demokrate pozvali su bivše funkcionere koji su obavljali taj posao od 2006. do 2014. godine, da saopšte zašto za vrijeme njihovog mandata nije napravljena zgrada za penzionere.

„Poslije svega, postoji opravdana sumnja da su namjenska novčana sredstva, koja nijesu mala, potrošena nenamjenski. Zato i mi postavljamo pitanje gdje je potrošen taj novac. Zahtijevamo da se na odgovornost pozovu svi koji su izvršili zloupotrebu sredstava namijenjenih penzionerima” – kažu u lokalnoj upravi.

Predsjednik Udruženja penzionera kaže da je u toj asocijaciji računica jasna. Da je sve bilo po planu, danas bi, tvrdi, u Beranama bilo izgrađeno sedamdeset stanova.

On objašnjava da je te već

Predsjednik Udruženja penzionera Berane Ivan Šekularac: „Mi smo obezbijedili materijal i dali sve podatke kako bi krivična prijava koja je još prije četiri godine podnijeta protiv bivšeg gradonačelnika i drugih funkcionera iz Demokartaske partije socijalista bila potkrijepljena dokaznim materijalom i u slučaju novca za zgradu za penzionere. Da je bilo sve po planu, danas bi u Beranama bilo izgrađeno sedamdeset stanova

daleke 2008. godine bilo obećano da se u Beranama i Nikšiću prave zgrade za penzionere sa po dvanaest stanova.

„U Nikšiću je napravljena prvo jedna mala zgrada sa dvanaest stanova. Pa se nije stalo na tome, nego je napravljena još jedna zgrada za penzionere sa sedamdeset i pet stanova, a sada se gradi još jedna. U Beranama od svega nije bilo ništa” – kaže Šekularac.

Prema njegovim riječima sramota je što se neko usudio da nenamjenski potroši novac koji je namijenjen beranskim penzionerima.

„Od ukupnog broja penzionera u ovom gradu, naše su procjene da njih oko stotinu i dvadeset nemaju riješeno stambeno pitanje. Toliko je izrazilo interesovanje za stan. Neko bi morao da odgovara zašto je projekat koji je bez problema zaživio u Nikšiću, propao u Beranama” – kaže Šekularac.

On tvrdi da su se u to vrijeme interesovali i da su skoro svakodnevno čekali ispred kancelarija u lokalnoj upravi.

„To je jedino što smo mogli da radimo. Oni su nas lagali. Kada god smo ih podsjećali i postavljali pitanje gdje je novac, govorili su nam da je tu i da zgrada samo što nije počela da se gradi. Onda su izgubili lokalnu vlast, i novcu se izgubio trag” – priča Šekularac.

Šekularac zahtijeva da se projekat nastavi. „Ako može toliki novac da se odvaja za Nikšić, zašto ne može i za Berane. Tačno je da Nikšić ima više penzionera, ali ni Berane nije mali grad” – kaže predsjednik Udruženja penzionera Berane.

Dokumentacija, u koju je Monitor imao uvid, pokazuje da su Ministarstvo zdravlja, rada i socijalnog staranja i Fond PIO već u startu izmirili svoj dio obaveza i uplatili po 120 hiljada eura na žiro-račun Opštine Berane. To potvrđuju i iz lokalne uprave, ali ističu da im nije poznato na šta je prethodno opštinsko rukovodstvo potrošilo taj novac

U ovom sjevernom gradu, prema posljednjim procjenama, živi oko pet i po hiljada penzionera. Prosječna penzija je daleko ispod državnog prosjeka i ekonomska kriza posebno negativno utiče na standard ove populacije. Većina njih suočava se sa teškim egzistencijalnim problemima. „Zar nije žalosno dočekati starost kao podstanar” – kaže Šekularac.

U Udruženju penzionera se nadaju da će se u Specijalnom tužilaštvu pozabaviti i prijavom vezanom za nenamjensko trošenje penzionerskog novca. I da će neko, makar pod pritiskom, morati da kaže gdje je novac.

„Ako je preusmjeren, neka tadašnji funkcioneri kažu gdje su ga preusmjerili i čijom odlukom. Malo li je dvjesto četrdeset hiljada eura” – kaže predsjednik Udruženja penzionera.

On smatra da bi pitanje koje oni postavljaju, morali da postave i u Ministarstvu rada i socijalnog staranja kao i u Fondu PIO, jer su novac oni uplatili. Iz tih institucija niko se svih ovih godina nije oglasio što je sa njihovim novcem neko igrao igru poznatu u narodu pod imenom „račun bez krčmara”.

Tufik SOFTIĆ

KOLAŠIN: VRHOVNI SUD OSUJETIO DPS OBEĆANJA

Predstava je završena

Ukoliko bude poštovala zakon, kolašinska vlast neće moći da ispuni jedno od najčešće ponavljanih predizbornih obećanja. Vraćanje na posao dvadesetak bivših radnika lokalne uprave, za koje su tvrdili da su nezakonito otpušteni, sada je nemoguće, jer je Vrhovni sud ocijenio da su oni nezakonito zaposleni. Bivša predsjednica Opštine **Željka Vuksanović**, odnosno starješine opštinskih organa i službi, prije tri godine obavijestili su sve koji su bili zaposleni bez oglasa da je prestala potreba za njihovim angažovanjem. Od tada traju i sudski postupci koje ti radnici vode protiv opštine.

Prijašnje i skorašnje odluke Upravnog suda, dugo ćutanje, a potom načelni stav Vrhovnog suda i ponašanje aktuelnih čelnih ljudi Kolašina, primjer su kako je lako manipulirati onima koji su ostali bez posla u opštini. Ti radnici i ostale njihove kolege, otpuštene u okviru racionalizacije lokalne uprave kao tehnološki viškovi, bili su najgorčiji protivnici bivše vlasti, koju je činila koalicija Demokratskog fronta (DF), Socijalističke narodne partije (SNP) i Socijaldemokratske partije (SDP). Oni su nakon višemjesečnog štrajka, tokom kojeg je predsjednicu od štrajkača ponekad branila i policija, nastavili da ratuju saopštenjima, a tokom kampanje za izbore u maju, bili su glavna snaga Demokratske partije socijalista i Grupe birača. „Sa grbače” otpuštenih radnika ta dva politička subjekta, uz socijaldemokrate, domogli su se ponovo vlasti u Kolašinu.

Prvacima sadašnje kolašinske vlasti bila su puna usta radničkih

Kontradiktorne odluke sudova i izmještanje na politički teren situacije u kojoj se našlo dvadesetak Kolašinaca nakon što su izgubili posao u Opštini, slikovit su primjer predizbornih manipulacija ljudima. Bivši radnici lokalne uprave nijesu nezakonito otpušteni, kako je tvrdio DPS, već su nazakonito primljeni na posao, konstatovao je Vrhovni sud

prava i obećanja. Dali su riječ da će „nepravda biti ispravljena, a oni koje je Željka Vuksanović ostavila bez hljeba, ponovo vraćeni na posao”.

Predsjednik Opštine **Milosav Bato Bulatović** je i vratio nekolicinu otpuštenih na posao, a razlog su mu, objašnjavao je, bile „očekivane pozitivne” ili pravosnažne presude Upravnog suda. Taj sud je tokom minule tri godine donio nekoliko presuda u korist radnika. Ispostavilo se uz pogrešnu primjenu materijalnog prava. Prema ocjeni Vrhovnog suda, sve vrijeme u Upravnom sudu odlučivali su na osnovu Zakona o radu, a ne na osnovu Zakona o državnim službenicima i namještenicima.

„Prilikom ponovnog odlučivanja

Upravni sud će otkloniti ukazu povredu pravila postupka u skladu s navodima ove presude, imajući pri tom u vidu i načelni pravni stav Vrhovnog suda ...“, sugerisano je iz Vrhovnog suda.

Taj sud je potom ukinuo neke od odluka Upravnog, koji odnedavno odbija tužbe bivšim radnicima kolašinske lokalne uprave.

Na načelni pravni stav Vrhovnog suda, kažu iz bivše kolašinske vlasti, predugo se čekalo. Smatraju da se namjerno odugovlačilo, kako bi se zadržalo povjerenje bivših radnika.

„Stupanje na rad državnog službenika, odnosno namještenika na osnovu rješenja starješnine organa, bez prethodno raspisanog oglasa,

prestanku radnog odnosa, pa takav rad može prestati saopštenjem, kako pisanim, tako i usmenim”.

Bivša predsjednica Opštine smatra da je sud, iako prilično kasno, donio jedini mogući stav. Ona očekuje novi krug obećavanja radnicima, koji će trajati do novih izbora.

„Na račun bivše vlasti, a naročito na moj račun, izrečeno je bezbroj laži i uvreda. U novinama, na javnom servisu, po kafanama, na ulici. Opušteni su jer su Srbi, jer su vjernici, jer su DPS, jer ih predsjednica mrzi... Pomagali su im ministri, inspektori, sudije, tužioci... Zato ćemo predsjednika Opštine svakodnevno podsjećati na njegovu odgovornost prema građanima i postavljati pitanja na koja mora

vratio ih je aktuelni predsjednik. Požurio da izvrši presudu prije nego javnost sazna da je ukinuta da bi ispalo da je on na njihovoj strani. Ima li opravdanja za trogodišnje obmanjivanje javnosti tvrdnjama da je posao koji je rađen u javnom interesu nezakonit, nemoralan, nehuman? Da li će poslije ovih odluka bivši zaposleni shvatiti ko je zloupotrijebio njihovu situaciju i dopustiti da im DPS to i dalje radi“, kaže Željka Vuksanović.

Bulatović smatra da vraćanjem bivših radnika nije zanemaren stav Vrhovnog suda. Kako tvrdi, stav se ne odnosi na pravosnažne i izvršne odluke, koje moraju biti izvršene.

On kaže da presude u korist radnika nalažu da se oni vrate na poslove koje su prije radili ili na poslove koji odgovaraju njihovoj stručnoj spremi.

„U slučaju da su se okolnosti promijenile u smislu ukidanja radnih mjesta, na šta tuženi ukazuje, tužioce prati sudbina drugih radnika ali ne na štetu njihovih prava. Zaštita radnika podrazumijeva da se utvrdi pravni kontinuitet sa situacijom koja je prije postojala. U lokalnoj upravi i javnim preduzećima pripremaju se nove sistematizacije tako da ćemo i kroz taj dokument tražiti modele pravnog kontinuiteta sa situacijom koja je postajala ranije“, najavljuje Bulatović.

Ne zna šta će biti s onima koji su vraćeni na posao, a u međuvremenu je presude u njihovu korist Vrhovni sud ukinuo. Da je sve ostalo prema pređašnjim sudskim odlukama, opštinska kasa bila bi znatno olakšana. Poslodavac je dužan da bivšim zaposlenima isplati zarade za minule tri godine, a taj iznos bio bi uvećan sudskim troškovima.

Dvoje bivših radnika, **Rada Bojić i Dragoljub Bukilić**, iako su njihove presude nedavno ukinute, još pred Osnovnim sudom vode postupak protiv bivše predsjednice Opštine jer ih nije vratila na posao u vrijeme kad je Upravni sud odlučio u njihovu korist.

Dragana ŠĆEPANOVIĆ

Prvacima sadašnje kolašinske vlasti bila su puna usta radničkih prava i obećanja. Dali su riječ da će „nepravda biti ispravljena, a oni koje je Željka Vuksanović ostavila bez hljeba, ponovo vraćeni na posao“. Ta retorika bila je primamljiva za radnike

odnosno konkursa i sprovedenog, zakonom propisanog postupka zasnivanja radnog odnosa, predstavlja nedostatak koji isključuje i samo postojanje radnog odnosa“, piše u načelnom pravnom stavu Vrhovnog suda.

Zbog toga, kako se navodi, „ne stoji obaveza na starješni državnog organa za donošenje rješenja o

odgovoriti“, kaže Vuksanovićeva.

To što je njen nasljednik Milosav Bato Bulatović vratio osam radnika na posao, iako je znao da je presude ukinuo Vrhovni sud, ona naziva još jednom manipulacijom bivšim radnicima.

„Predstava je završena. Zadnji čin je bio vraćanje na rad osam zaposlenih. Iako nenadležan za to,

Umjesto tronacionalne BiH mora biti država svih njenih državljana

BiH će imati građansko društvo kada prestane biti arhaična i nacionaldemokratska država, kakva je u Dejtonu sklepana po mjeri nacionalista i ratnih zločinaca

Džemal Sokolović je prije rata u BiH bio redovni profesor na Univerzitetu u Sarajevu. Od 1994. godine živio je i radio na Univerzitetu u Bergenu. U međuvremenu je bio visiting profesor na univerzitetima u Ljubljani, Heidelbergu i Grazu. Objavio je preko 150 radova u naučnim časopisima iz oblasti sociologije, političkih nauka i filozofije.

MONITOR: *Kako država BiH može osigurati stabilnost građanskog društva, zaštitu prava konstitutivnih naroda i biti demokratska dok se protiv njenog opastanka vodi žestoka kampanja od strane Srbije i Hrvatske?*

SOKOLOVIĆ: Politike vladajućih režima i u Srbiji i u Hrvatskoj prema BiH su, ipak, prije svega destabilizirajuće za te države i za njihova društva. Kratkovidost beogradskih i zagrebačkih lidera im ne dozvoljava da vide da prebacivanje pažnje sa vlastitih ekonomskih, socijalnih i moralnih problema na Bosnu neće pomoći. I posljednji izbori u Bosni, i pored svih slabosti, su pokazali tendenciju postepenog konstituiranja građanskog društva. Nacionalizam je još dominantan oblik „izdaje patriotizma“ – da upotrijebim najnoviju sintagmu g. Macrona – na bosanskoj političkoj

sceni. Međutim, za razliku od 1990, u Bosni su sada građanske i lijeve snage svjesne zajedničke opasnosti i spremne da sarađuju i uspostave vlast bez nacionalista svuda gdje je to moguće.

S opasnošću koja dolazi iz Srbije i Hrvatske treba računati. Ne treba je ni preuveličavati. To su države koje su stigmatizirane na međunarodnom i političkom i pravnom nivou. Jedna od njih je osuđena za UZP (udruženi zločinački poduhvat), a druga za nesprečavanje genocida u Bosni. Ova pravno-politička činjenica ukazuje da je problem osiguranja stabilnosti i funkcionalnosti države BiH mnogo ozbiljniji. Štaviše, ta činjenica daje za pravo naslutiti da iza ovih bestidnih i besmislenih politika

Zagreba i Beograda leži hipokrizija međunarodne zajednice. Politika Evrope, preciznije njenih lidera. Jedna od ovih država je nagrađena članstvom u EU, drugoj se obećavaju i brda i doline – a i hladne vode rijeke Drine – samo ako odustane od Kosova. Sve ovo neodoljivo podsjeća na ponašanje Evrope iz devedesetih.

Ako u ovome ima ikakvog smisla, onda je agresorsko ponašanje Srbije i Hrvatske neposredna posljedica evropske letargije i nefunkcionalnosti njenih institucija. Ako, naglašavam, u ovome ima zrno istine, onda je destabilizacija BiH regionalni problem i prijetnja regionalnom miru.

Na Balkanu se stvari ne završavaju. Evropa je u mnogo beznadnijem stanju nego devedesetih. Desnica postaje dominantna. Osovina Poljska, Mađarska, Slovačka, Hrvatska itd, može biti veći problem za Evropu, nego eventualni odlazak UK. Bakterija je vrlo otporan oblik života. Virus nacionalizma je još otporiji i adaptabilniji. Obolit će čitava Evropa,

Sve bolesti Evrope

MONITOR: *Kao sociolog sa bogatim međunarodnim iskustvom šta mislite da li je Evropa na raskršću od kosmopolitizma do mega-nacionalizma?*

SOKOLOVIĆ: Evropa boluje od ksenofobije, islamofobije, antisemitizma, rusofobije, antikomunizma, u posljednje vrijeme i antiamerikanizma, a sada, najzad, i od antieuropeizma. Posebno je osjetljiva na „bauk Balkana“. Kosmopolitizam je grčka i evropska ideja. Termin mega-nacionalizam sam prvi put upotrijebio davno, na jednoj konferenciji u Londonu. Danas sam uvjeren da to nije bilo bez razloga. Ja vidim vezu između Bosne i Katalonije, Baskije, Lombardije, Škotske, Belgije... Zar treba nastavljati?

ako se ne zaustavi u Bosni. Nije bez razloga predsjednik Francuske, rodnog mjesta nacionalizma, ustao protiv nacionalizma. Doduše, ta je žaoka upućena Trumpu, zbog njegovog nacionalizma. Trump je, nadajmo se, prolazna i za Ameriku neprirodna pojava. Ako nije, onda nam se svima, globalno, ne piše dobro. Ali ja sam optimista. Čak ni Trumpova Amerika ne podržava Dodika i... Uostalom, Klintonova Amerika je još tu, da spasi i Bosnu, i Balkan, a možda će morati i Evropu.

MONITOR: *Svojevremeno ste rekli da u BiH vladaju nekadašnji loši đaci. Vladaju li i danas?*

SOKOLOVIĆ: Ah, sada sam potpuno promijenio mišljenje. Stanje u Bosni promijenilo. Danas imamo više akademija nego nekada akademika, više univerziteta nego nekada fakulteta, više doktora (nauka,

sic!) nego magistara... Šalu na stranu, stvar je mnogo ozbiljna. Nekada su u Sarajevu studirali i Crnogorci, Dalmatinci, Vojvodani. Danas ne moraju ići tako daleko, samo trknu do Foče, Širokog Brijega i diploma je u ruci. Moram reći da i Bosanci

rado trknu preko granice po diplomu. A to znači da je tamo stanje slično. Nije dobro! A kad „lošim đacima“, pored diplome, još date i vlast, onda dobijete ovo što imamo.

MONITOR: *Šta su najveće prepreke da BiH postane moderna građanska i demokratska država?*

SOKOLOVIĆ: Sve države svijeta mogle bi biti i modernije i demokratskije. To znači da umjesto levijatanskog oblika, u kakvom su manje više sve, postanu države čija je svrha da svojim građanima donesu sreću. To je taj blaženi cilj idealne države, o kome govore i Platon i Aristotel, i toliko mnogo drugih.

Šta je kriterij razlikovanja? Da pomenem samo jedan. Države iz kojih građani odlaze, bježe ili ih tjeraju, ne ispunjavaju ovaj uslov. Ljudi odlaze iz svih zemalja, u neke se i vraćaju. Po ovome Bosna nije izuzetak. Bosna je, međutim, zaista izuzetak. Jednom sam napisao: Kao što postoje odlasci bez povratka, tako postoje i povratci bez dolaska.

Bosna će postati moderna i demokratska država onda kada bude imala građansko društvo. Da stvar zakuham, dijalektički: Bosna će imati građansko društvo onda kada prestane biti arhaična i nacionaldemokratska država,

BiH je bila kao SAD

MONITOR: *Kakve su političke reforme i kakav je sistem najbolje rješenje za prosperitet BiH?*

SOKOLOVIĆ: Postojeće političke snage u BiH neće napraviti reformu. Njima odgovara status quo. Reforma mora doći izvana, barem kao naređenje. SAD moraju u Bosni vidjeti sebe i napraviti Bosnu kakva je ona bila, a bila je kakva je SAD. Imao sam američkog kolegu koji je godinama dovodio svoje studente u Sarajevo. Na pitanje: zašto?, odgovarao je: zato što ste vi najsretniji narod na svijetu. Danas je obrnuto. Bosni, kao i vama ostalima, nedostaje lijevi pokret da bismo napravili sistem koji bi otpočeo prosperitetnu reformu.

Ako, dakle, ne može Dayton II, ako ne može ukidanje entiteta, pa ni ukidanje kantona, onda treba izvršiti odluke Evropskog suda o Finciju, Zorniću i ostalima. Neka Evropa drži makar do svog dostojanstva. A ako ni to ne može, onda bismo mogli u Bosni imati „požar“ opasniji od ovog u Kaliforniji.

kakva je u Daytonu sklepana po mjeri nacionalista i ratnih zločinaca. Naravno, nije Anex IV, tj. Ustav države, jedini problem. Problem je Evropa koja kaže da se ne treba nadati Daytonu II, i da lokalni političari moraju provesti reforme.

Dayton II je nužan, i za popravke su nadležni oni koji su Bosnu napravili ovakvom kakva sada jeste. Samo SAD može poduzeti taj korak, i samo ako će ga praviti u skladu s vlastitim principima. Umjesto tronacionalne Država BiH mora biti država svih njenih državljana. Eto, zamislite da Bokokotorani nisu državljani u Cetinju, nego samo u Herceg Novom. Ili, da Crnogorci muslimani iz Pljevalja nisu državljani u Podgorici. Ili, da Albanci iz Ulcinja, dakle državljani Crne Gore, nisu to i u Titvu. A upravo je tako u Bosni, dizajniranoj u Daytonu, ovjerenoj u Parizu. Srbi nisu punopravni u 51 odsto, a Hrvati i Bošnjaci u 49 odsto Bosne. Svi su negdje manjina.

MONITOR: *Kako u tom kontekstu gledate na Dejtonski sporazum?*

SOKOLOVIĆ: Amerikancima moramo biti zahvalni jer su zaustavili rat, spriječili još veći zločin. Međutim, dok je anex IV, Ustav, dosljedno realiziran, i čak u još karikaturnijem obliku, dotle anex VII, o povratku izbjeglica, nije realiziran ni 23 godine nakon rata. Iz ovoga treba izvući ozbiljne zaključke. Hegel bi rekao: Treba ga ukinuti! Prvo, američki stručnjaci u Daytonu su bili daleko ispod nivoa onih koji su pravili ustave Njemačke i Japana nakon Drugog svjetskog rata. Zato je ustavna reforma nužna. Drugo, Bosna je treća država kojoj su Amerikanci oktroirali ustav. Njihova

sujeta im ne dozvoljava da priznaju da su pogriješili. Evropljani, seire sa strane i uživaju što su Amerikanci pogriješili, iako su oni nadležni za promjenu Ustava BiH. Kad se sudare dvije sujete, iz toga nastaju dva kompleksa, onaj superiornosti i onaj inferiornosti. I sad i jedni i drugi očekuju da ih mi izliječimo. U Bosni bi rekli: Vela havle!

MONITOR: *Autor ste knjige Nacija protiv naroda, u kojoj ste analizirali antropološke osnove nacionalizma. Čime objašnjavate jačanje desnice, nacionalizma i fašizma u našem regionu?*

SOKOLOVIĆ: Ako je

nacionalizam antropološki utemeljen, kao što smatram, onda se naša regija ne razlikuje od ostatka svijeta. Depersonalizacija čovjeka je osnovni razlog nacionalizma i bilo kojeg drugog povezivanja u „snopove“. Moderni čovjek je kao takav žrtva tog procesa. Slaba ličnost uvijek traži svoju snagu u nekom kolektivitetu. Na Balkanu ima isuviše kolektiviteta, a malo slobodnih, stvaralačkih, umnih i čestitih individua.

MONITOR: *U Vašim intervjuima često se pozivate na staru Grčku, pa je li istorija, kad se radi o našem regionu, učiteljica života ili zavodnica?*

SOKOLOVIĆ: I jedno i drugo! Najpametniji ljudi nisu oni najpametniji nego oni koji pored svoje koriste i pamet drugih. A pametni ljudi znaju da uče i od onih koji to nisu. Oni koji nisu pametni ne mogu ni od pametnih. Od Grka se može mnogo naučiti i danas. Mi, Evropljani, uglavnom učimo od Rimljana. I tu je odgovor: da li će istorija biti učiteljica ili zavodnica, zavisi od nas. One slabe, moralno i umno, uvijek će zvesti gladijatorske arene, ili «zvezde granda». Panem et circenses! Ovi drugi radije idu u amfiteatre, tamo gdje su Eshil, Sofokle, Euripid.

Jača jedinstvo lijevih snaga

MONITOR: *Jesu li u pravu oni koji tvrde da su u BiH razdijeljeni životi običnih ljudi, vaspitno-obrazovne, kulturne i naučne institucije...?*

SOKOLOVIĆ: Nisu! Situacija samo s jedne strane podsjeća na onu iz 1990. Separatistički nacionalizam je snažniji nego tada. Ali, kao što sam rekao, jača političko jedinstvo probosanskih, građanskih i lijevih snaga. To već postaje snažan front narodnog otpora. Tu su i Srbi i Hrvati i Bošnjaci i ostali, ukratko demos BiH. Štaviše, i bošnjačka nacionalna stranka nije više sa svojim ranijim partnerima. I ovdje nedostaje podrška EU. Evropa tu dokazuje da nije vjerna vlastitim vrijednostima. Moram reći nešto s čim se mnogi neće složiti, a neki i pogrešno protumačiti. Evropa ne vjeruje ili ne može da shvati da su Bošnjaci, dakle većinom muslimani, vjerniji evropskim vrijednostima i standardima nego drugi. Predrasude ih sprečavaju da vide ko su u Bosni nosioci evropskih vrijednosti.

Veseljko KOPRIVICA

TELEVIZIJA
Vijesti

BOJE JUTRA

JUTARNJI PROGRAM TELEVIZIJE VIJESTI

**RADNIM DANIMA
OD 6:30^h DO 9:30^h**

bilježavanje 100 godina od završetka Prvog svjetskog rata, koji je odnio više od 10 miliona života uz 20 miliona ranjenih, uništio dotadašnji međunarodni poredak sahranivši četiri carstva i otvorio put rastu fašizma i novom globalnom sukobu u Drugom svjetskom ratu, protekao je prošle subote u Parizu uz sumorno nebo i hladnu jesenju kišu. Depresivno vrijeme u Francuskoj, zemlji glavnih borbi između 1914. i 1918. godine još više je pojačalo poređenja s današnjim međunarodnim (ne)prilikama.

Domaćin, francuski predsjednik **Emanuel Makron** upozorio je na opasnosti rastućeg nacionalizma kada se obratio američkom predsjedniku **Donaldu Trampu**, ruskom **Vladimiru Putinu** i ostalim državicima svijeta. Tu su bili lideri vodećih zemalja koji se danas spore oko gotovo svega - uređenja globalnih odnosa, podrške različitim stranama u nizu sukoba, pa i oko direktnog učešća u ratovima u Siriji i Ukrajini, do trgovinskih odnosa i klimatskih promjena.

„Stari demoni” oživljavaju i prijete krhkom miru, poručio je Makron u očigledno političkom govoru. Centristički i proevropski Makron upozorio je da iz Prvog svjetskog rata treba izvući pouke: „Patriotizam je suprotan nacionalizmu i egoizmu”. Onaj ko danas kaže, ‘prvo moja zemlja’, uništava veličinu sopstvene nacije, rekao je francuski predsjednik vjerovatno aludirajući na Donalda Trampa.

Francuski predsjednik je označio EU i UN kao znake nade. Eksplicitno je naglasio saradnju sa bivšim ratnim neprijateljem, Njemačkom i pozvao okupljene šefove država i vlada da „otkriju bratstvo”. Istinski patriotizam je ljubav prema miru. „Nacionalizam je izdaja patritizma”.

Analitičare turbulentni period poslije Velikog rata, s boljševičkom revolucijom, velikom ekonomskom krizom, rađanjem fašizma i nacizma te izbijanjem Drugog svjetskog rata,

Oživljavanje starih demona

Evropa je prepuna strahova. Njene demokratije djeluju dezorijentisano i iznenada su se našle na nesigurnom i neizvjesnom putu. U zemljama kao što su Poljska, Italija ili Mađarska, populistri koriste uznemirenost svojih građana da s alatima iz prošlosti unište zajedničku budućnost Evrope

Francuski je predsjednik Emanuel Makron je označio EU i UN kao znake nade. Eksplicitno je naglasio saradnju sa bivšim ratnim neprijateljem, Njemačkom i pozvao okupljene šefove država i vlada da otkriju bratstvo. „Nacionalizam je izdaja patriotizma”

podsjeća na sadašnja problematična vremena, snagu nacionalizma, privlačnost autoritarizma, rizike ekonomske rascjepkanosti i krhkost multilateralizma. Po nekima, 1918. i njene turbulentne posljedice bolje nego 1945. objašnjavaju naše trenutne

probleme, ma kako pojednostavljena poređenja opasna bila.

„Drugi svjetski rat je završen, ali Prvi još traje”, navodi bugarski analitičar **Ivan Krastev** izjavu jednog turskog zvaničnika. Ovaj je mislio na haotičnu situaciju na Bliskom

istoku, što je posljedica i odluka na kraju Prvog svjetskog rata.

U tom smislu je veoma bitno uočiti istorijsku „sjenku imperija”, odnosno, kako ističe **Jorn Leonhard**, profesor istorije na Univerzitetu u Frajburgu, strah od imperijalizma nakon pada imperija. Na primjer Rusija, zatim sukobi od baltičkih zemalja do jugoistočne Evrope, preko Bliskog do Dalekog istoka.

„To su sve teritorije koje su nekada uglavnom bile pod vlašću ruske, austrougarske i turske imperije.

Raspad ovih imperija jedno je od nasljeđa Prvog svjetskog rata. Može se osnovano tvrditi da poslije Prvog svjetskog rata u mnogo čemu nije ustanovljena stabilna državna struktura koja bi popunila prazninu poslije raspada tri carstva. Veoma je važno to imati na umu da bi se razumjele neke od aktuelnih kriza”, ukazuje Leonhard.

To se odnosi na Ukrajinu i Krim, zatim poimanje koncepta nacionalne države u jugoistočnoj Evropi, problem položaja Kurda u Turskoj, Palestinaca, situacije u Iraku, Siriji...

Uoči Prvog svjetskog rata situaciju je dodatno iskomplikovala pojava sila u usponu poput SAD-a, Japana i Njemačke i, istovremeno, imperije na zalasku, poput

turske, austrougarske i ruske. „Ako se posmatra današnja pozicija SAD-a, Kine i Rusije, važnu ulogu igra strah od opadanja sopstvene moći i, istovremeno, jačanja drugih. Tome treba dodati i bojazan od „zaokruživanja”, zaključuje Leonhard.

Tokom Prvog svjetskog rata sazrela je doktrina nacionalnog samoopredjeljenja -- da svaki posebni narod treba da ima svoju državu. Američki predsjednik Vodor Vilson bio je njen prorok, uvjeren da će unaprijediti demokratiju i mir.

• SVAKO IMA SVOJE
PRIORITETE: Vladimir
Putin i Hašim Tači

Vučić-Tači

Sjenku na skup u Parizu bacio je skandal zbog rasporeda sjedenja državnika, pitanje koje su postavile neke zemlje, među njima i Srbija. U Srbiji je negodovanje izazvalo to što je predsjednik države **Aleksandar Vučić** sjedio nasuprot glavnoj tribini, na kojoj je predsjednik Kosova **Hašim Tači** bio na istaknutom mjestu – odmah iza Makrona, Trampa, Putina i Merkelove.

Na društvenim mrežama je bilo puno kritika na račun Vučićevog puta u Pariz zato što je na glavnoj pariskoj crkvi Notr Dam istaknuta zastava Kosova među državama učesnicama Prvog svjetskog rata. Ta kritika je pojačana poslije nezadovoljstva zbog mjesta koje je na ceremoniji dodijeljeno Tačiju.

Vučić je rekao da raspored po kojem su stajali državnici u centralnoj loži nije ni blizu odnosu njihovih snaga. Nacionalne duhove u Srbiji je posebno uznemirila fotografija na kojoj razgovraju ruski predsjednik Putin i kosovski Hašim Tači.

Kritičari tvrde da se posljedice Vilsonovog idealizma i dalje osjećaju. Od Balkana do Kurdistana, od Ukrajine do Sirije, princip nacije i dalje ostaje prepreka političkom pluralizmu i regionalnoj stabilnosti.

Mađarska je ostala bez dvije trećine svoje teritorije 1919, a tri miliona njenih sunarodnika našlo se u drugim državama. Stoga aktuelni premijer **Viktor Orban** uspjeh svoje populističke politike zasniva i na pokušaju da ispravi ovu „istorijsku nepravdu”.

Drugi s više razumijevanja navode da se za koncepte samoopredjeljenja i zaštite manjina snažno od 1919. zalagala i Liga naroda, prethodnica UN, čiji član nisu bile Sjedinjene Američke Države.

Pri tom je Vilson pojam „samoopredjeljenje“ shvatao na dva različita načina – kao nacionalno samoopredjeljenje i kao demokratsku vladavinu. To znači da postoji poveznica između ideala nacionalne države i funkcionalne demokratije.

Period poslije Prvog svjetskog rata bile su godine političkog prevrata, tokom kojih su populističke strasti izbacile autoritarne lidere na vlast. Poznate su istorije nacizma i fašizma u Njemačkoj i Italiji, ali je fenomen čvrstoručaka bio prisutan širom Evrope, jer su polarizovani birači odbacili liberalne, centrističke partije i skrenuli prema radikalnoj ljevici ili autoritarnoj desnici. Taj period evropske istorije zove se - „Diktatorska Evropa”.

Slična dinamika je na djelu i danas. Najnoviji izvještaj američkog strateškog instituta *Freedom Haus* bilježi 12 uzastopnih godina demokratskog nazadovanja. Od Turske do Poljske, od Mađarske do Brazila, od Filipina do SAD-a, demokratska recesija je stvarnost.

Privlačnost autoritarizma između dva svjetska rata bila je pojačana skepticizmom prema globalnoj ekonomiji. Najveće svjetske ekonomije izazvale su globalni pad usvajajući monetarne, protekcionističke i diskriminatorske politike prema susjedima što je

• TRAŽIO DA ČLANICE NATO IZ-
DVAJAJU VIŠE NOVCA ZA
TROŠKOVE ODBRANE; A MAKRON
NAJAVIO STVARANJE EVROPSKE
VOJSKE: Donald Tramp u Parizu

rascjepkalo svjetsku ekonomiju u samodovoljne blokove.

Čovječanstvo je sada daleko od tridesetih i Velike krize. No, frontalni napad predsjednika Trampa na Svjetsku trgovinsku organizaciju, njegova opravdanja o naizgled ugroženoj nacionalnoj bezbjednost zbog uvođenja tarifa na čelik i aluminijum, i njegov otvoreni rat s Kinom šalju zlokobne signale.

Mediji pišu o „odvratnom“ ponašanju Donalda Trampa na komemoraciji u Parizu, zato što nije smatrao potrebnim da oda počast američkim palim borcima i nije učestvovao na mirovnoj konferenciji. On ne vjeruje u pouke iz prošlosti ni u multilateralizam.

Tokom Prvog svjetskog rata, Vilson je predložio novu poslijeratnu mirovnu strukturu, Sporazum o Ligi naroda. Prema ovom sistemu kolektivne bezbjednosti, SAD je trebalo da čestvuju u postojećim multilateralnim mehanizmima za sprječavanje i kažnjavanje agresivnog rata. Senat Kongresa SAD-a je na kraju odbacio Sporazum, držeći se izolacionizma, čak i dok se razorni Drugi svjetski rat približavao.

Tramp je uskrsnuo ‘Prvo Amerika’, slogan međuratnih izolacionista, dok napada globaliste za navodno potčinjavanje američkog

suvereniteta međunarodnim obavezama.

Tramp je tokom razgovora s Makronom u subotu ujutro u Parizu pozvao države NATO-a da izdvoje više za troškove odbrane. Američke elektronske novine *Politiko* pišu, da je „glavna tačka sporenja Trampova odluka da ponovo uvede sankcije Iranu... Francuzi žele da nastave poslovanje s Iranom i smeta im pritisak Amerike“. Svijet je obišla i Makronova izjava da Evropa treba da ima svoju vojsku.

Trampovo povlačenje iz međunarodnih ugovora (o klimi, transpaciifičkoj zoni slobodne trgovine, nuklearnom programu Irana...) i organizacije (UNESCO) pojačava krizu savremenog multilateralizma. Istina, mnogo prije nego što je Tramp stigao na scenu, globalne institucije naslijeđene iz 1940-ih (UN, Međunarodni monetarni fond i Svjetska banka) mučile su se da se prilagode novim dilemama i rastućim silama. Paraliza UN može se uporediti sa stanjem u kome se našlo Društvo naroda, iz koga se Hitler povukao, a SAD nisu ušle.

Ponegdje na zapadu vrtoglavi uspon Kine doživljava se kao Njemačke uoči dva svjetska rata. Uopšte, postavlja se pitanje dok

se SAD povlače s globalne scene, da li su ostale države spremne da preuzmu teret.

Komentator njemačke kuće *Dojče vele* ocjenjuje kako je 100 godina poslije završetka Prvog svjetskog rata, Evropa prepuna strahova. Demokratije Evrope djeluju dezorijentisano i iznenada su se našle na nesigurnom i neizvjesnom putu. U zemljama kao što su Poljska, Italija ili Mađarska, populisti koriste uznemirenost građana da alatima iz prošlosti unište zajedničku budućnost Evrope.

Duhovi s kraja 19. i početka 20. vijeka ponovo su među nama. Manjine su ponovo krive za svako zlo u društvu. U Italiji **Mateo Salvini** demonizuje migrante i manjine i širi mržnju. U Poljskoj, **Jaroslav Kačinski** truje odnose s evropskim susjedima i stvara autokratski nacionalizam. **Viktor Orban** koristi sva sredstva iz priručnika fašizma, od ksenofobije do antisemitizma, kako bi učvrstio korumpiranu diktaturu. **Marine Lepen** hoće da potisne Francusku u nacionalnu izolaciju, a političari u Velikoj Britaniji, kao **Boris Džonson**, koriste Bregzit kako bi iz mrtvih digli Britansko carstvo.

Milan BOŠKOVIĆ

BAČANOVIĆI

Malo je u Bosni i Hercegovini porodica koje imaju umjetnički potencijal kakav ima porodica Bačanović. Milivoje Bačanović, koji je nakon završene Pomorske trgovačke akademije u Dubrovniku i Kotoru, studirao solo pjevanje u Italiji na Konzervatoriju Rosini u Pezaru, bio je i ostao u povijesti jedan od sinonima i simbola uspješnosti Opere Narodnog pozorišta Sarajevo.

Milivoje Bačanović ostao je vjeran sarajevskoj opernoj kući od njenog osnivanja 1946., u koju je došao iz Centralne umjetničke trupe USAOJ-a *Ivo Lola Ribar*, iz Beograda, sve do penzioniranja. Jednu je umjetničku sezonu proveo u zagrebačkoj Operi, gdje je držao prvačke baritonske partije u sezoni 1955/56.

Gostovao je u nizu inozemnih opernih prestižnih kuća, te u svim jugoslavenskim opernim teatrima.

Bačanović je dao golemi doprinos pedagogiji, jer je na poziv Sarajevske opere davao časove mladim opernim pjevačima. Zanimljivo je da je u prebogatoj umjetničkoj karijeri ovaj operni prvak imao iznimne uspjehe i u interpretaciji širokog repertoara zabavnih, narodnih i starogradskih pjesama.

Godine 1971. u okviru velike izložbe *Umjetnost na tlu Jugoslavije* (Pariz, Gran Pale 1971) Milivoje Bačanović je sa Ljiljanom Molnar Talajić i Mladenom Pozajićem dao izniman doprinos ovoj prezentaciji jugoslovenskog umjetničkog stvaralaštva.

Brojne nagrade i priznanja u Jugoslaviji i u inozemstvu pripale su ovom opernom prvaku, između ostalih

i Dvadesetsedmojulska i Šestoaprilaska nagrada, a tu su i Orden rada sa zlatnim vijencem i Orden rada trećeg reda i drugog reda...

Umjetničku lozu Crnogoraca Bačanovića, koji su dali značajan poticaj umjetničkom stvaralaštvu u Sarajevu nastavlja Milivojev sin Branko, najznačajniji grafički dizajner i jedna od perjanica likovnog stvaralaštva uopće u BiH.

Ovjenčan brojnim internacionalnim priznanjima u oblasti grafičkog dizajna posljednjih godina Branko Bačanović djeluje slikarski, grafički i proširenomedijski.

Novinarstvo najmlađeg iz ove sjajne tvoračke obitelji, Vuka Bačanovića, domeće posljednjih godina ozbiljne i prestižne poene ovoj porodici obdarenoj raznolikim talentima.

Zanimljivo je da se fenomenom ove crnogorske porodice u Sarajevu nije ozbiljno bavila umjetnička kritika niti u BiH niti u Crnoj Gori.

Zato je ovaj zapis o Bačanovićima tek mali dio u mogućem valoriziranju njihovih nevjerovatno velikih postignuća u oblastima stvaralaštva u kojima su djelovali i djeluju.

Bačanovići su rijetko uspješna obitelj koju umjetnička kritika i u budućnosti treba izučavati kao svojevrsan fenomen.

Stvaralaštvo Bačanovića je ugradilo ozbiljne alem kamenove i u crnogorsku, ali jednako i u bosanskohercegovačku opernu i likovnu umjetnost, kao i u suvremeno novinarstvo u bh. printanim medijima.

Baviti se fenomenom ove obitelji znači slijediti najprogresivnije staze i tokove umjetnosti na južnoslavenskim prostorima uopće.

Piše:
**Gradimir
GOJER**

Poslije Milivoja Bačanovića koji ostao vjeran sarajevskoj opernoj kući od njenog osnivanja 1946., sve do penzionisanja, umjetničku lozu Crnogoraca Bačanovića, koji su dali značajan poticaj umjetničkom stvaralaštvu u Sarajevu nastavlja Milivojev sin Branko, najznačajniji grafički dizajner i jedna od perjanica likovnog stvaralaštva uopšte u BiH

Osamdeset godina od Kristalne noći

Piše: Zoran PUSIĆ

U svom izvještaju Walther Buch, predsjednik internog suda nacističke partije, nabraja poimence žrtve ubojstava i počinitelje, uz napomenu da su postupci obustavljeni "jer su članovi partije samo slijedili naređenja". Članovi partije koji su tokom pogroma silovali Židovke su izbačeni iz partije jer su se ogriješili o Nuremberške rasne zakone

Devetog studenog ove godine bila je osamdeseta godišnjica Kristalnachta, pogroma nad njemačkim i austrijskim Židovima koji je potakla i, kao „spontane demonstracije“, organizirala nacistička stranka. Prema službenim podacima u tim „demonstracijama“ ubijen je 91 Židov, spaljene su gotovo sve sinagoge u Njemačkoj i Austriji, porazbijano je i opljačkano oko 7500 dućana čiji vlasnici su bili Židovi, a po razbijenom staklu njihovih izloga taj pogrom je i dobio ime.

Dan prije, 8. studenog 1938., izbačena su židovska djeca iz svih osnovnih škola u Njemačkoj, a tokom noći od 9. na 10. studeni tisuće i tisuće Židova napadnuto je u njihovim stanovima, premlaćivano i izbačeno na ulicu a stanovi opljačkani, uz ne mali broj ubojstava i silovanja.

Policija je imala naređenje da ne sprečava „spontani gnjev građana“ ali da pazi da se ne podmeću požari u blizini njemačke imovine. Imala je i naređenje da hapsi mlade Židove koji su, njih trideset tisuća, poslani u koncentracione logore.

U svom izvještaju Walther Buch, predsjednik internog suda nacističke partije, nabraja poimence žrtve ubojstava i počinitelje, uz napomenu da su postupci obustavljeni „jer su članovi partije samo slijedili

naređenja“. S druge strane, članovi partije koji su tokom pogrom silovali Židovke bili su izbačeni iz partije jer su se ogriješili o Nuremberške rasne zakone.

Neposredan povod za taj pogrom, kakav u Europi nije viđen od vjerskih ratova u 16. stoljeću, bio je atentat na Ernst vom Ratha, trećeg sekretara njemačkog veleposlanstva u Parizu. Počinio ga je Herschel Grynszpan, 17-ogodišnji dječak koga su roditelji poslali iz Njemačke stricu u Pariz kako bi izbjegao sve drastičnije zakonske mjere usmjerene protiv Židova i sve virulentniju antisemitsku

Nasilje i zločine u Kristalnoj noći počinilo je hiljade pripadnika nacističke stranke ali su ih gromoglasno ćutali deseci miliona Njemaca, kulturnog i civilizovanog naroda koji je godinama bio izložen agresivnoj antisemitskoj propagandi, gdje su višestruko ponavljane klevete i laži počele formirati javno mnjenje

atmosferu koju je nacistička vlast sustavno stvarala.

Sam vom Rath bio je slučajna žrtva; što više, pratio ga je Gestapo jer je bio pod sumnjom da je negativno govorio o nacističkoj antisemitskoj politici i da je homoseksualac.

Nacistički vrh iskoristio je taj atentat na više načina: sva poduzeća koja su još bila u vlasništvu Židova država je oduzela njihovim vlasnicima pod optužbom „da međunarodna židovska zavjera stoji iza atentata“, njemački Židovi osuđeni su da plate državi odštetu od milijardu maraka (oko pet milijardi današnjih eura) „zbog počinjene štete nastale u demonstracijama koje su svojim ponašanjem izazvali“, mnogi članovi NSDAP, koji su već počeli pokazivati nezadovoljstvo što njihova vjernost stranci nije još adekvatno nagrađena, domogli su se židovskih dućana, stanova ili imovine, a nasilje prema Židovima Goebbelsova propaganda uspješno je prikazala, barem što se mnogih Njemaca tiče, kao još jedan dokaz da židovska manjina u Njemačkoj terorizira njemačku većinu!?

Brojni njemački dokumenti nađeni po završetku Drugog svjetskog rata nedvosmisleno potvrđuju da je nacistička vlast odlučivala kada će se „spontane demonstracije“ i pogromi dogoditi, kad im odgovaraju, a kad

ne. Na to, posredno, ukazuje i jedan sličan ali manje poznat događaj koji se dogodio dvije i pol godine ranije. U veljači 1936. ubijen je Wilhelm Gustloff, osnivač i vođa nacističke stranke u Švicarskoj, inače poznat po svom antisemitizmu. Atentator je bio David Frankfurter, sin nadrabina iz Vinkovaca, koji je došao iz Hrvatske studirati stomatologiju u Njemačkoj, ali se, ogorčen nasilnim nacističkim antisemitizmom, preselio u Bern. U Njemačkoj je za Gustloffa, koji je, za naciste, bio neusporedivo važnija ličnost od vom Ratha, organiziran državni sprovod na kojem je bio cijeli vrh nacističke stranke ali Hitler nije dozvolio nikakve „spontane demonstracije“ jer se bojao da bi to moglo ugroziti održavanje Olimpijskih igara te godine u Berlinu. David Frankfurter proveo je rat u švicarskom zatvoru, a njegovog oca ubili su ustaše u Jasenovcu.

Hitlerova mržnja prema Židovima može se naći na mnogim stranicama Mein Kampfa. Ali 1936. on ju je još kontrolirao i podložio racionalnim interesima. Događaji

oko Kristalnog noći jedno su od onih sudbonosnih raskrižja u dvanaestgodišnjoj povijesti tisućgodišnjeg Trećeg Reicha u kojoj se godinama podjarivana nerazumna netrpeljivost i mržnja počela pretvarati u opsesiju. Opsesiju koja će gurnuti nacističku državu prema zločinima Holokausta, nadvladati svaki racionalni interes i voditi prema njenom uništenju.

Ova godišnjica važna je da nas podsjeti kuda je nacizam vodio. Ali možda je još važnija da podsjeti kako je počeo; s ponavljanim lažima i klevetama kako bi se stvarala netrpeljivost prema manjini i potaklo bujanje militantnog nacionalizma. Da to zvuči u današnjoj Hrvatskoj poznato razlog je za ozbiljnu zabrinutost

Nasilje i zločine u Kristalnoj noći počinilo je tisuće pripadnika nacističke stranke ali su ih gromoglasno odšutili deseci milijuna Njemaca, kulturnog i civiliziranog naroda koji je godinama bio izložen agresivnoj antisemitskoj propagandi, gdje su višestruko ponavljane klevete i laži počele formirati javno mnijenje.

Kad danas u Hrvatskoj obilježavamo osamdeset godina od Kristalne noći to nije zato što to jeste značajan povijesni događaj nego zato što je to važno upozorenje kuda sustavno poticana netrpeljivost može voditi. Ma koliko plitke bile klevete i laži na kojima se ta netrpeljivost izgrađuje, one značajno utječu na formiranje dijela javnog mnijenja ako se ustrajno ponavljaju.

Istog dana kad pada osamdeseta godišnjica Kristalnog noći najavljena je u Zagrebu premijera filma Jakova Sedlara „Sto godina srbijanskog terora u Hrvatskoj (Od Karadorđevića i Pribičevića do Vučića i Pupovca)“. O svom najnovijem filmu Sedlar kaže: „(Film se bavi) velikosrpskom agresijom na Hrvatsku uključujući i sve figure koje su provodile velikosrpsku politiku i teror (nad Hrvatima) (...) Od Račana i Sanadera do Josipovića i Mesića, zatim cijelu plejadu novinara od Tomića, Pavičića, Jergovića, Hedla i drugih, uz neizostavnog Milorada Pupovca i njegovih Novosti“.

Sedlarov opis govori o filmu koji se, uz promjenu imena, ne bi razlikovao od propagandnih uradaka koji su izlazili iz Goebbelsovog ministarstva tridesetih godina prošlog stoljeća, a u kojima moćna i zlonamjerna židovska manjina, potpomognuta njemačkim izdajicama, trajno provodi teror nad naivnim njemačkim narodom.

Ova godišnjica važna je da nas podsjeti kamo je nacizam vodio. Ali možda je još važnija da podsjeti kako je počeo; s ponavljanim lažima i klevetama kako bi se stvarala netrpeljivost prema manjini i potaklo bujanje militantnog nacionalizma. Da to zvuči u današnjoj Hrvatskoj poznato razlog je za ozbiljnu zabrinutost. ■

U CENTRU PAŽNJE SU LIKOVI, A NE DJELA

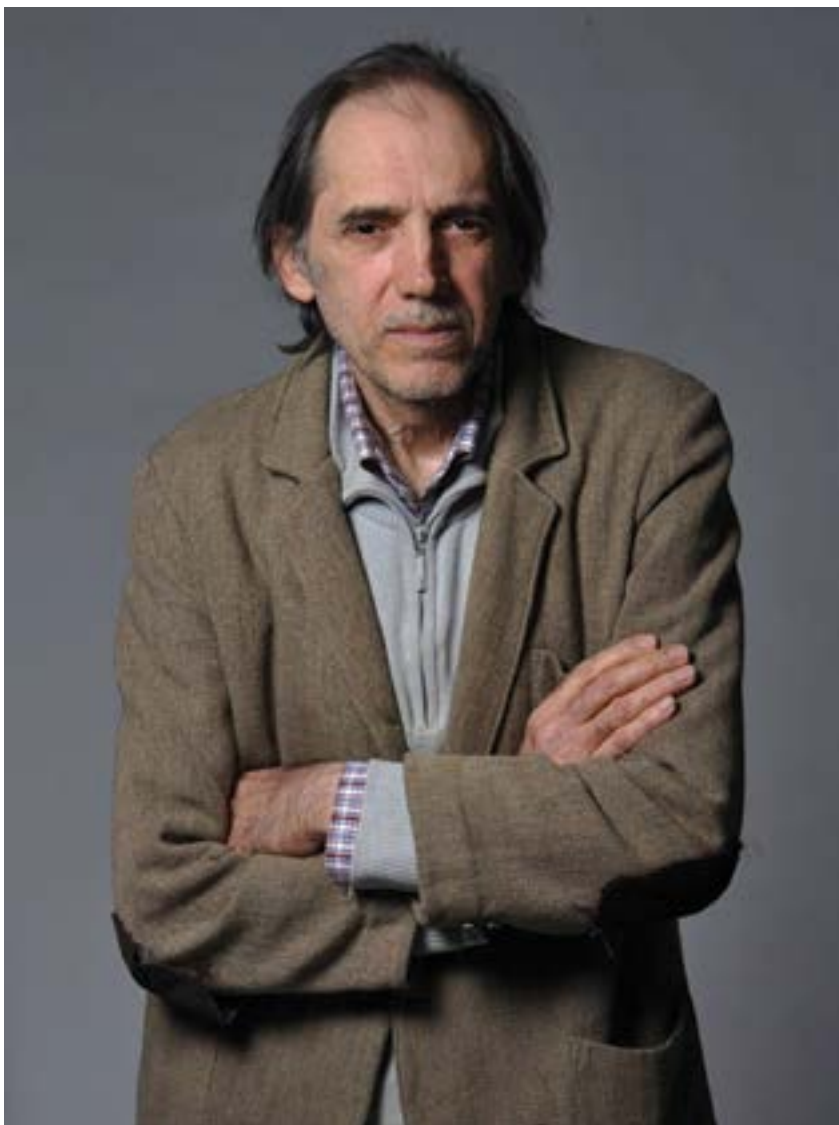
Novosadski pisac Slobodan Tišma, osnivač bendova *Luna* i *La strada* i dobitnik NIN-ove nagrade 2011. (roman *Bernardijeva soba*), govori o svom viđenju književnosti, posebno na ex yu prostoru:

„Nemam predstavu celine. Na primer, danas ne znam ništa o slovenačkoj književnosti, a pre raspada Jugoslavije znao sam sve: Pirjavec, Kermavner, Zupan, Zajc, Strniša, Šalamun, Istok Gajster Plamen, Ivo Svetina. Ni sa hrvatskom ne stojim bolje. Srpska književnost je teško razumljiva, mislim na koncept, na poetike. Teško da tu ima nekog sistema pa da bi se mogao dati kritički sud, samo pojedinačni slučajevi, bolji ili lošiji. Naravno, književnost kao umetnički medijum je prevaziđena, produkcija je ogromna, što je apsurd, svi pišu knjige, svaki lekar ima kompjuter u ordinaciji i misli da je njegov život sam po sebi zanimljiv i značajan. Takođe, trpimo teror stvarnosnog. To je posledica medijskog posredovanja. Konzumenta interesuje samo nešto stvarno, što se dogodilo ili se događa i gde može videti sebe ili sebi vrlo slične. U centru pažnje su likovi a ne dela”.

MONITOR: *Vi ste uhvatili kreativni umjetnički momenat kad se rađao rokenrol, subkluture, hipi, pank, nju vejr, kao i promjene država i nacija. Nakon svega toga, kako možete definisati sadašnjost i generacije koje su došle?*

TIŠMA: Svedoci smo nastanka novog čoveka koji je inteligentniji, brže misli, zna bolje račun, u svakom smislu uz pomoć tehnologije

Književnost kao umjetnički medijum je prevaziđena, produkcija je ogromna, što je apsurd, svi pišu knjige, svaki ljekar ima kompjuter u ordinaciji i misli da je njegov život sam po sebi zanimljiv i značajan

neuporedivo se lakše snalazi u svetu. Meni je teško sa tom decom i da razgovaram pošto ne samo što brzo misle, nego jako brzo i govore. Ne mislim o tome ništa loše, dapače, ali ja kao čovek dvadesetog veka ne znam šta oni osećaju, njihove emocije... moguće je da je to nešto neuporedivo, nešto čarobno. Svi ti fenomeni koje ste naveli kao odrednice dvadesetog veka su nešto zaista izuzetno uzbudljivo ali početak dvadeset prvog veka, taj tehnološki skok je možda nešto još uzbudljivije, ali to mogu samo da naslućujem. Imam poverenja u tu decu, apsolutno.

MONITOR: Često čujemo sa današnje distance, da je vrijeme socijalizma bilo represivno po slobodarski duh, i da je avangarda bila po defaultu biti samo proti toga i završiti u zatvoru. Kako gledate taj period u odnosu na današnju slobodu?

TIŠMA: U krivičnom zakonu više ne postoji verbalni delikt, dakle, država vam ne može suditi zbog reči, ali zato vam može suditi ulica, brojni su primeri. Šta je bolje, šta je gore? Država vas je slala u zatvor, ulica vas šalje na onaj svet.

MONITOR: Naglašavate često da je Novi Sad zaslužan za vašu umjetnost. Kako gledate na taj grad danas?

TIŠMA: Nema vam ponuditi ništa, to je jedan propali uništen grad, bolje reći mesto. Uništen je u kulturnom i posebno u arhitektonskom smislu, što je posledica centralizovane vlasti, tzv. duboke države. Grad će nositi ovu ružnoću još sledećih dvesta godina za šta mi Novosađani nismo krivi, jednostavno, ne odlučuješ ni o čemu, niko te ništa ne pita, o svemu odlučuju ljudi koji ne žive ovde. Za moju književnost presudno je iskustvo pedesetih i šezdesetih godina prošlog veka. Dakle, u pitanju je arheologija. Novi Sad je tada imao nešto autentično, ali je to izgubio.

MONITOR: Bendove La Strada i Luna mnogi smatraju kulturnim. Kako gledate na taj Vaš muzički izraz?

TIŠMA: Uvek sam bio jako

vezan za muziku, kako za rokenrol, tako i za tzv. klasičnu muziku. Da nije bilo istrajnog, pre svega, slušanja klasike, teško da bi bilo nešto od moje književnosti. Naravno, nas je rokenrol interesovao kao umetnost, a ne kao zabava, videli smo tu mogućnost da se umetnički izrazimo, zbog toga smo i ostali na nivou kulta, to je, ipak muzika za posvećene, odabrane, nije to muzika za svačije uši. Ne uznosim se, svako može da

U krivičnom zakonu više ne postoji verbalni delikt, dakle, država vam ne može suditi zbog riječi, ali zato vam može suditi ulica, brojni su primjeri. Šta je bolje, šta je gore? Država vas je slala u zatvor, ulica vas šalje na onaj svijet

razume tu umetnost samo ako se malo potruđi, ako ima strpljenja. Novi talas je u rokenrolu bio nešto sasvim izuzetno, vrlo srećan trenutak. Ima dosta onih koji se ne bi složili: Bora Đorđević je jednom prilikom rekao da je novi talas septička jama rokenrola. Zbilja žalosno.

MONITOR: Svijet se dijeli na lijevo i desno gotovo kao i poslije Drugog svjetskog rata. Uspon

desnice na svjetskom nivou je sve izraženiji. Šta može danas činiti sredinu, koja je to snaga, ili pak manjina?

TIŠMA: Iako sam demokratski orijentisan, mislim da više nema podele na levo i desno, desno je levo i levo je desno. Globalno problem je patrijarhalni svetski poredak. Dok se tu nešto ne promeni ništa neće valjati, rat će biti mera svega kao kao što je i uvek bilo. Očevi, tj.

otadžbine ne mogu bez toga. Patnja! Veliko deo čovečanstva živi bedno. Religije su kao konfesije propale, bave se politikom a to je nedopustivo. No, možda će nas tehnologija definitivno sve ujediniti, čovečanstvo će govoriti jednim jezikom, nacije će nestati, to je izvesno i to je jako dobro, čovečanstvo će se okrenuti univerzumu sa jednim presudnim temeljnim pitanjem. Verujem da nam se svima piše radost, kako je rekao Artur Rembo. Ili Betovenova, tj. Šilerova *Oda radosti*.

MONITOR: Koga od vaših savremenika cijenite kao umjetnika, a ko vas je razočarao?

TIŠMA: Ne mogu da kažem koga najviše cenim, ili volim, pošto bih onda možda nekog povredio. Niko me nije razočarao u svetu umetnosti, pokušavam da razumem svakog umetnika, neuspeh je jako teška stvar, sam se sa tim borim, svestan sam svojih promašaja, svoje uniženosti. Uložite ceo svoj život u nešto i na kraju ništa, ćorak. To su moje strašne

Možda će nas tehnologija definitivno sve ujediniti, čovječanstvo će govoriti jednim jezikom, nacije će nestati, to je izvjesno i to je jako dobro, čovječanstvo će se okrenuti univerzumu sa jednim presudnim temeljnim pitanjem. Vjerujem da nam se svima piše radost, kako je rekao Artur Rembo. Ili Betovenova, tj. Šilerova Oda radosti

sumnje. Možda sam sam sebe najviše razočarao.

MONITOR: *Pisali ste i romane i poeziju. Šta vam je bliže?*

TIŠMA: Počeo sam sa pisanjem pesama, to mi je primarna vokacija. Ali nisam se proslavio. Imao sam pedeset godina kada sam počeo da pišem prozu, dakle dosta kasno. Ali ostao mi je taj pesnički refleks. Što se tiče naracije nisam naročito maštovit, a posebno sam slab u dramatizaciji, ne umem da pišem dijaloge, više pripovedam, što je pomalo staromodan koncept. Pošto sam pisao tzv. jezičku poeziju logično je bilo da u prozi budem tekstualista, dakle, prevashodno se bavim tekstem, tražim formu kroz tekst, pokušavam da ga uobličim, što često ne daje rezultat, otima se, sve ostane na tri ćoška, asimetrično je. No, i to je neka estetika. Ipak, treba reći da sam ja u suštini diletant, talentovani amater, ne znam zanat. U srpskoj književnosti ne predstavljam ništa, ja sam Kaspar Hauzer srpske književnosti, ne znam ni ko sam, ni odakle sam. Činjenica je da sam polupismen, ali imam suprugu koja je profesionalni lektor. Čitao sam vrlo malo, moja omiljena knjiga je *Pale sam na svijetu*, to je prva knjiga koju sam pročitao.

Đordije NJUNJIĆ

Moć evropskih odluka

Piše: Svetlana SLAPŠAK

Sada je i formalno (po međunarodnim i EU odlukama) nemoguće izjednačiti slobodu i mržnju, mišljenje i nemišljenje, laž i faktičnost. To što su predstavnici mržnje, nemišljenja i laži bijesni i agresivni u razgovorima, samo pokazuje njihovu sklonost ka konačnom rješenju, nasilju. Uklanjanje mogućnosti da to izražavaju sprovodi se u brizi za korist svih stanovnika

Ne kažem da u njih potpuno vjerujem, niti da će biti potpuno sprovedene: no već jasan govor nekih dokumenata nešto potvrđuje, a to je da je mnogima u Evropi dosta naci-fašizma, a nekim evropskim političarima je „gostovanje“ Stiva Banona došlo do nosa i preko. Varufakis i Sanders pokušavaju da sklope globalnu (bar malo više)

levu koaliciju, nedavne demonstracije u Berlinu potvrdile su živahnost antifašizma – uz istorijski uspeh zelenih u Bavarskoj, desio se fijasko parade Casa Pound u Trstu sa bar tri puta većom antifašističkom masom: sve su to važne činjenice ili simbolično moćni detalji koji govore o tome da je mnogima u Evropi dosta trovanja javnog govora mržnjom, histerizacije

i zahteva za nasiljem.

Dosta je, isto tako, naizgled naivnog, a u suštini krajnje korozivnog verovanja da „uravnoteženo“ predstavljanje može biti rešenje za jasno suprostavljene. Ne može, jer je sada i formalno (po međunarodnim i EU odlukama) nemoguće izjednačiti slobodu i mržnju, mišljenje i nemišljenje, laž i faktičnost. To što su predstavnici mržnje, nemišljenja i laži besni i agresivni u razgovorima, samo pokazuje njihovu sklonost ka konačnom rešenju, nasilju. Uklanjanje mogućnosti da to izražavaju sprovodi se u brizi za korist svih stanovnika.

Reč je o dva dokumenta. Političku deklaraciju iz Marakeša (zvanični naziv) kao nastavak rabatskog procesa i mnogih drugih dogovora između afričkih zemalja, EU i UN su maja ove godine spoljni ministri većine EU zemalja potpisali, i tu sad više nema diskusije. Izdvojila se Mađarska, Italija se premišlja: izvesno će biti još koja država-otpadnica. Posebno nedotupavan deo debate o ovome na slovenačkoj državnoj televiziji

Varufakis i Sanders pokušavaju da sklope globalnu (bar malo više) levu koaliciju, nedavne demonstracije u Berlinu potvrdile su živahnost antifašizma – uz istorijski uspjeh zelenih u Bavarskoj, desio se fijasko parade Casa Pound u Trstu sa bar tri puta većom antifašističkom masom: sve su to važne činjenice ili simbolično moćni detalji koji govore o tome da je mnogima u Evropi dosta trovanja javnog govora mržnjom, histerizacije i zahtjeva za nasiljem

se ljudska prava još jedanput smanje i negiraju: to izvesno nije moralno, jer migracije jesu ljudsko pravo.

Značajno je za Deklaraciju da pominje legalne migracije i istovremeno mere kako da se legalnost ostvari (vize, konzularni rad, planiranje, razna olakšanja u korist migranata), a suprotnost tome nije „ilegalno“, već neregularno. Time se održava stav da nijedno ljudsko biće nije ilegalno. Deklaracija je na internetu, ima nepunih osam strana, i svako je može pročitati.

Dizanje temperature od strane desničara na osnovu Deklaracije je razumljivo, posebno posle istorijske rezolucije koju je evropski parlament izglasao 25. oktobra, i kojom se od svih evropskih država zahteva da sprečavaju govor mržnje i da zabrane ekstremno desne stranke i grupe. Bez ikakvog kompromisa, Parlament od članica-država zahteva zabranu neonacističkih, neofašističkih i krajnje desnih grupa, stranaka i institucija, kako bi se sprečila normalizacija rasizma, fašizma i ksenofobije.

Evropski parlament se sprema za izbore na svim nivoima i odlučnost je potrebna više nego ikada, kada jednom nestanu specifični oblici išijasa vodećeg političara. Ono što je najvažnije za svaku državu jeste da se govor mržnje isključuje iz slobode govora, i najbolje je da to bude zakonski definisano. Najviše evropsko izabrano telo više ne sumnja da govor mržnje neposredno vodi u nasilje. Dileme koje su mnogi – i ja – imali o meri i granicama slobode govora, i koje su u velikoj meri ograničavale rasuđivanje u Hagu, više ne postoje. Haški sud naime nije verovao u zloćinske reči ako nisu bile direktno/ dokazano povezane sa zločinima... Tek kada se pojavio autoškorpijski video o zločinima Škorpiona, stvari su se pomerile. Nekada davno, u osamdesetim godinama prošlog veka, novije teorije književnosti pomagale su razdvajanjem i arbitrarnošću odnosa autora i (verbalnog) dela, pa su se čak pojavljivale i na sudovima, a posebno u člancima-odbranama

bilo je pitanje da li je Deklaracija obavezujuća i osetilo se opšte olakšanje učesnika što iz pravnog ugla – nije. Izvesno neće biti kažnjavanja država sankcijama, ali potpisivanje bilo koje deklaracije, recimo one UN o ljudskim pravima, obavezuje na drugačiji način, moralno i u okviru opšte prihvaćenih ljudskih prava

– isto onako kao što je priznanje nezavisnosti Slovenije od strane UN imalo pre svega moralnu snagu... Upravo tome je namenjena Politička deklaracija iz Marakeša. Kada učesnik u dotičnoj televizijskoj debati besno primeti da to valjda ne znači priznavanje migracije kao ljudskog prava, to je samo agresivni pokušaj da

Značajno je za Političku deklaraciju iz Marakeša da pominje legalne migracije a suprotnost tome nije „ilegalno“, već neregularno. Time se održava stav da nijedno ljudsko biće nije ilegalno. Dizanje temperature od strane desničara na osnovu Deklaracije je razumljivo, posebno posle istorijske rezolucije koju je evropski parlament izglasao 25. oktobra, kojom se od svih evropskih država zahtijeva da sprečavaju govor mržnje i da zabrane ekstremno desne stranke i grupe

disidentskih autora: posle iskustva raspada Jugoslavije, pred kojim se jasno pokazala neposredna povezanost teksta i ljudskih sudbina i time nesumnjiva autorska odgovornost, na to više nemamo pravo. A u umreženom svetu danas, za to više nemamo ni mogućnosti.

Bar na političkoj ravni, od strane naci-fašista ukradena i zloupotrebljena sloboda govora vraća se tamo gde pripada, daleko od govora mržnje.

Što se još Deklaracije iz Marakeša tiče, važan skriveni element je to da se EU odriče „lukave“ politike, koju je započela Angela Merkl, i koja se sastojala u potplaćivanju država koje bi prisilno zadržavale izbeglice, s tim da Evropa gleda u stranu kada se krše ljudska prava. U međuvremenu je reka novca otplovila u Tursku i Libiju, u kojima aktualna vlast izvesno ne poštuje ljudska prava. Što se grčkih izbegličkih centara i logora koji pucaju po šavovima tiče, Evropa nije bila tako radodarna...

Peščanik

IZLOG KNJIGA

TEORIJA SENKI

Paolo Maurensig

U jutarnjim časovima, 24. marta 1946. godine, Aleksandar Aljehin, nosilac titule prvaka sveta u šahu, nađen je mrtav u svojoj hotelskoj sobi, u Estorilu. Autopsija je utvrdila da je do smrti došlo usled gušenja komadom mesa koje se zaglavilo u grkljanu – isključujući bilo kakvu drugu pretpostavku. Portugalska štampa prenela je zvaničnu verziju i slučaj je vrlo brzo odložen u arhivu. Od tog vremena, međutim, oko uzroka ove smrti nagomilale su se sumnje i nagađanja. Bilo je reči i o tome da su foto-snimci leša inscenirani, drugi su se pak pitali kako to da je Aljehin večerao u svojoj sobi obučen u teški kaput – a i da ne spominjemo njegovu prošlost kolaboracioniste, i da su ga Sovjeti smatrali izdajnikom otadžbine...

S intuicijom i darom rasnog pripovedača, uz duboko poznavanje šahistickog sveta (po rečima osobe koja se u to dobro razume, Garija Kasparova, „najžešćeg sporta“), Paolo Maurensig istražuje uzroke Aljehinove smrti pokušavajući da otkrije, kako to kaže Kundera, navodeći Hermana Broha, „ono što samo roman može da otkrije“.

BREVIJAR PORAŽENIH

Emil Cioran

Polazeći od autobiografskog očaja što ga u njemu izaziva činjenica da se u Parizu osjeća strancem, u djelu „Brevijar poraženih“, koje se sastoji od sedamdeset fragmenata, Cioran traži svojevrstu utjehu u svjetlosti poezije i glazbe, odnosno u kontemplativnoj dokolici i temeljnoj skepsi. Posebno se obrušava na čovjekovu potrebu obožavanja i prihvatanja lažnih Apsoluta, uključujući i bogove, te mlitavost i trpljenje (koje ponajviše uočava u vlastitu narodu). Stoga uz rušenje svih religija i bogova, uz odbacivanje svih ideologija, zagovara jakog, strastvenog čovjeka kojemu nije strana okrutnost.

Emil M. Cioran rumunjski je pisac rođen 1911. godine, veći dio života proveo je u Parizu, gdje je i umro 1995. Od kraja četrdesetih godina dvadesetog stoljeća piše isključivo na francuskom jeziku. Mučen nesanicama i depresijama, živio je skromno i povučeno u Latinskoj četvrti, družeći se s nekima od najistaknutijih umova svoga vremena, pa iako je zbog mladalačkih pronacističkih i desničarskih stavova doživio brojne kritike i osporavanja, njegova su djela od 70-ih godina naovamo dobila zasluženu pozornost diljem svijeta.

U svojim se esejima Cioran bavi temama kao što su vrijeme, povijest, otuđenje, ništavilo, nemoć, apsurd, dosada, samoubojstvo, smrt, dekadencija (Zapada), tiranija, glazba. U samu srž svakog istinski filozofskog promišljanja smješta očaj. Djelo ovog polemičnog i lucidnog „teoretičara očaja“ i „najavljiavača Apokalipse“, kako su nazivali jednog od najmračnijih suvremenih filozofa nihilizma, svakako se nadovezuje na tradiciju Kierkegaarda, Schopenhauera, kao i Nietzschea, kojega osporava koliko i slijedi.

(Ovu rubriku *Monitor* realizuje u saradnji s knjižarom *Karver*)

PRŽUN ZA SVE

**Šteta je što
po pesmama
Vita Nikolića,
nikad neće biti
snimljeni filmovi
Živka Nikolića.
Kostur života u
strofama i poezija
u kadrovima**

Dok je u svetu kraj Prvog svetskog rata Dan mira, u Srbiji je to Dan primirja. Jer nikada se ne zna kada će Austrougari opet da nagrnu. Srećan vam Dan primirja, u narodu poznatiji kao neradni dan. Koliko smo ratova vodili i primirja imali, mogli bismo bar svaki treći dan da ne radimo. Zamislite evoluiramo. I ubijemo novac. Zamislite sve te ljude koji se bave onim što ne obožavaju da bi sutra imali para. Zamislite. Besmisao je kad odlučiš, zapneš, odradiš, uspeš, a šestica dole levo te i dalje boli isto kao i one neodlučne. Za "obuzdavanje" služe uzde, ali nazire se tu i, ne mala, upotrebna vrednost buzdovana.

Ja više ne znam što ova moja deca moraju svaki dan da jedu. To se više izdržati ne može! – Deca su surova, rekoh ja i skuvah klin čorbu. „Jesi li se umila Rado?“ „Jesam mama.“ A nije ni trepnula... Svi pričaju kako su deca danas užasna. Da, zato što ona žive na drugoj planeti i nemaju dodira sa nama odraslima koji smo divni. Moja deca su rešila da prodaju sve što imamo u kući i time doprinesemo kućnom budžetu. Mislim da su zreli da vode finansije Srbije. Meni je tata, još kao maloj, davao da o mnogo čemu u životu sama odlučujem, kao na primer: „Hoćeš li da radi kaiš ili prut?“ Brat i ja smo, ipak, toliko različiti da pomislim da je on usvojen, pa pogledam ostatak porodice i shvatim da sam ipak ja ta koja je usvojena. Osećanja su uglavnom neukaljane činjenicama. Svi ćemo pomreći, jedino će Kosovka devojka i dalje biti devojka.

Osećanja koja ne mogu da imenujem nazivam po

onima koji su mi ih dali. Tako imam neka violetna, baš onako ljubičasta. Jer ona je čudak, uletela u ovu planetu sa beskonačnom verom u ljude. Slažemo se i ne slažemo oko puno stvari, ali kad treba pomoć, tu je. Doživotan kredit! Čuvajte prijatelje iz detinjstva, one prave drugare iz kraja, sa stepeništa ispred zgrade. Ovi posle njih dolaze i odlaze, kalkulišu, lažu... I tako, naviknemo jedni na druge i prestanemo da dajemo najbolje od sebe, pa počnemo da poprimamo najgore osobine jedni od drugih. Počnemo da ličimo i tako nastaju one večite sitne prepirke, jer mrzimo što u drugima vidimo najgoru verziju sebe, a ne znamo to da promenimo. Nije dovoljno dati čoveku sreću... treba mu još objasniti, kako se koristi. Sintagma "zajednički jezik" ima zastrašujući potencijal vizuelizacije. Dugački razgovori su ipak nekako kraći i besmisleniji od dugih razgovora. Trčiš za tišinom, a ona ušeta i taloži se i za tren, eto neki osamdesetgodišnji ti koji pojačava mali radio pokraj uha.

Šteta je što po pesmama Vita Nikolića, nikad neće biti snimljeni filmovi Živka Nikolića. Kostur života u strofama i poezija u kadrovima.

Nedostaje mi miris sveže ispečene i samlevene kafe. Kao i ono pobedničko okretanje ručice mlina jednim prstom... Ništa, odoh u podrum po pržun.

P. S. Ako osetite miris sveže pržene kafe, to ja lečim dan.

Nataša ANDRIĆ

Plantaze

MUNDUS vini® THE GRAND INTERNATIONAL WINE AWARD

Decanter®

THE BALKANS INTERNATIONAL WINE COMPETITION

PREMIER

VRANAC

VLADIIKA

VRANAC

VRANAC

EPIHA

PRO ANIMA

TRIPLE

Decanter

Decanter

Decanter

Decanter

Decanter

Decanter

Decanter

Decanter

Spomenici

Počela je nova era podizanja spomenika u Crnoj Gori. Sjetila se ova vlast, koja je 1989. godine došla sa ulice, da su oni koje je tada smijenila, učinili nešto za istoriju Crne Gore.

Pitam se da li je vrijeme „mladih, pametnih i lijepih”, koji su u svakom pogledu razorili Crnu Goru, bolje od onoga kada se i Crna Gora rađala u okviru Jugoslavije na Kozari, Sutjesci, Užičkoj Republici, Neretvi... U Jugoslaviji koja je bila jedna od najuticajnijih zemalja u svijetu.

Sjetili se neko, kad je riječ o Crnoj Gori, Veselina Đuranovića, Marka Orlandića, Vidoja Žarkovića, Božidara Tadića, Božine Ivanovića, Đoka Pajkovića i mnogih drugih koji su sačuvali Crnu Goru da bi sve to njihovo bogato nasljeđe uništila današnja vlast? Hoće li neko njima podići spomenik? Sjeti li se neko od današnjih vlastodržaca da se pokloni njihovim sjenima i na Trgu nezavisnosti u Podgorici podigne makar jedan spomenik ispisan imenima tih Crnogoraca?

Imaju oni spomenik u našim sjećanjima, ali jedna granitna stijena na Trgu nezavisnosti bila bi znak zahvalnosti za sve ono što su dobro učinili Crnoj Gori. Današnji vlastodršci od njih su za vrijeme tzv. antibirokratske revolucije tražili da je dovoljno da smo oni odu, a oni će nam donijeti blagostanje. A donijeli su nam kriminal, korupciju, siromaštvo... Njihovi prethodnici otišli su bez riječi u istoriju, ponosno kao što su i živjeli. I ostavili neizbrisivi trag u sjećanjima nas koji smo decenijama svjedoci šta od Crne Gore i njenih građana sve radi ova vlast.

Ivo Đurišić
Podgorica

Manastirska 3, 85340 HERCEG-NOVI

Tel/fax: 031 344 244

E-mail: radio.delfin@t-com.me

www.radiodelfin.me

PRETPLATA

Correspondent bank:

Swift Address: RZBAATWW

Name & Address: RAIFFEISEN BANK INTERNATIONAL AG VIENNA, AUSTRIA

Beneficiary's bank:

Party Identifier: 1-55.097.455 EUR

Swift Address: LOVBMEPG

Name & Address: LOVCEN BANK AD BULEVAR DZORDZA VASINGTONA 56
81000 PODGORICA, MONTENEGRO

IBAN ME25565005010000413202

Name & Address: MONITOR DOO
PODGORICA, Trg republike-PC Ražnatović bb,
Podgorica

Kopiju uplate obavezno poslati

na fax: +382 20 242 306 ili na adresu:
81000 Podgorica, UI.Trg republike bb

OMBUDSMANKA MONITORA

Paula Petričević, ombudsmanka *Monitora*, redovno prati rad našeg nedjeljnika. Njena djelatnost je transparentna i njene ključne nalaze objavljujemo. Ukoliko mislite da smo prekršili neko od načela Kodeksa novinara Crne Gore ili se ogriješili o druge profesionalne i etičke standarde, obratite se našoj ombudsmanki na email adresu: monitor.omb@gmail.com ili poštom na adresu: Trg Republike bb

Redakcija *Monitora*

Ranohrišćanska umjetnost

Osvrtom na ranohrišćansku umjetnost završavamo objavljivanje feljtona *Pregled umjetnosti Crne Gore*, iz monografije Crna Gora, koja je objavljena 1976, uređivački odbor: dr Dimitrije-Dimo Vujović, Mihailo Maletić, Vladimir N. Popović, dr Miljan Radović i Milovan Tanasijević

Druge komponenta kasnorimske umjetnosti u Crnoj Gori — ona koja je ušla u osnove hrišćanske umjetnosti — bolje je poznata, mada ni ona još nije kako bi trebalo biti proučena. Njen predmet čine osnove i oblici ranohrišćanskih crkava — bazilika i trikonhosa — kojih ima desetak, manje-više s očuvanim temeljima, — zatim stubova, pilastara, konzola i drugih dijelova hramova sa znacima krsta i s ostalim hrišćanskim simbolima. Zatim dolaze mozaici sa simboličnim znacima hrišćanske vjere.

U Duklji su otkrivene dvije bazilike, A i V, a u Doljanima, nedaleko od Duklje, još jedna. Vjerovatno se ispod trobrodne benediktinske crkve Sv. Petra u Šuranju kod Kotora nalazila još jedna ranohrišćanska bazilika (tamo su nađene grobnice iz III vijeka). Temelji bazilika otkriveni su takođe u Bijeloj i Žanjici (Boka Kotorska), a ostaci neidentifikovanih hramova u Grblju i po drugim poljima kako na Primorju tako i u unutrašnjosti. Značajan je nalaz dva velika trikonhosa — u Doljanima i na Topolici u Baru. Dok bazilike pokazuju kako su u VI vijeku prilagođavane i adaptirane za potrebe nove liturgije (zamjena pastoforija u zapadnom s protezisima u istočnom dijelu hrama) trikonhosi su bili namijenjeni sepulhralnim potrebama poglavara prevalitanske crkve. Sve do VIII vijeka oni su ostali neizmijenjeni, a zatim su — dodavanjem malih zidnih niša za potrebe proskomidije — dobili liturgijske funkcije.

Dosta je raznovrstan fond arhitektonske dekorativne plastike s ovih bazilika i trikonhosa. Čine ga najviše impost-kapiteli s razvijenom i stilizovanom biljnom ornamentikom,

ali uvijek s velikim krstovima na najvidnijem mjestu. Od drugih, a osobito sitnih, predmeta skulpture, ako je i bilo — gotovo ništa nije ostalo.

Iza arhitekture i skulpture ranohrišćanskih hramova važno mjesto imaju nalazi mozaika. Poslije petrovačkog, javlja se u dekoraciji podova prevalitanskih crkava izvjesan preokret. Nestaje onaj još uvijek prisutni antički smisao za odnjugovanu i savršenu formu, a probija se nepravilan crtež i oblik, pa, štaviše, i sam materijal, kockice iz koga se prave mozaici, sve je grublji i rustičniji. Takav je onaj koji je pokrivao pod barskog trikonhosa, prenijet zatim u crkvu arhiepiskopije Dukljansko-barske, gdje je, u sekundarnoj upotrebi,

• **PODGORIČKA ČAŠA:**
Pobudila veliko interesovanje u naučnom svijetu

otkriven pedesetih godina ovoga vijeka. Stilski i ikonografski motivi tog mozaika vezuju se za akvilejski krug podnih mozaika. Fragmenti mozaika koji su nađeni u ostalim crkvama, najviše u Boki Kotorskoj, i suviše su mali da bi se s njima mogao praviti bilo kakav ekskurs u ovu oblast naše stare umjetnosti.

Posebnu pažnju, međutim, privlači takozvana „Podgorička čaša”, jedan stakleni tanjir s izgraviranim predstavama iz oba zavjeta, za koji se, nažalost, ne zna ni gdje je nađen, pa se pod gornjim nazivom, koji su mu dali akviziteri, i danas tako pominje u literaturi.

Taj stakleni sud, s veoma burnom istorijom, nađen je 1870. u jednoj grobnici, da li u Doljanima, da li u Duklji — ostalo je nerazjašnjeno. Raznim putevima dospio je u čuvenu zbirku A. P. Bazilevskog u Parizu, a 1885. u Ermitaž, jedan od najvećih svjetskih muzeja. Ovaj tanjir nije velik — širina mu iznosi svega 23 cm — a nije ni čitav, već je sklopljen od

komadića, a jedan mu je kraj obijen. Na dnu, u sredini, je glavni siže — Žrtva Avramova, bez natpisa, dok su ostale scene po obodu: Jona je bio izbačen iz utrobe kita, Bog istjeruje Adama i Evu iz raja, Adam i Eva (kod drveta saznanja), Gospod vaskrsava Lazara, Mojsije (pogrešno napisano: Petar) dodirom stijene (pogrešno napisano: drveta) otvara izvor, Danil među lavovima, Tri dječaka u zažarenoj peći, Čista Suzana (bez staraca). Kao što se vidi, neke scene su pogrešno ili neuobičajeno signirane, a po napisima se primijećuje kako u njihovom vulgarno-latinskom ima elemenata ilirskog jezika (Diunam,

mjesto Jonas, koje se u Duklji izgovaralo kao Zunan).

I po stilu ovaj tanjir je „varvarski”. Za razliku od stila staklenih predmeta iz katakombi, sa smislom za pravilnu proporciju i pravilan crtež, njegove figure su vrlo slabo proporcionisane, nabori haljina ritmički se ponavljaju, a pokreti ljudi i životinja veoma su živo i neposredno naglašeni.

Unaučnom svijetu ovaj tanjir je pobuđivao jako interesovanje, i o njemu je napisano više naučnih studija. Utvrđeno je da su izgravirane teme inspirisane jednom molitvom za spasenje duše umrlog — Ordo

commendationes animae. Slike imaju simbolička značenja čija je ikonografija, takode, odavno proučena. Na osnovu natpisa, izbora tema, njihove ikonografije i stila, utvrđeno je da su ovaj tanjir ukrašavala dva umjetnika, koji se u komponovanju sižea služe sa dva različita ikonografska uputstva. I pored svega što je o tome napisano, ne bi se moglo reći da je nađen zadovoljavajući odgovor u pogledu porijekla stila i vremena izrade ovoga tanjira. Upoređen sa sličnim predmetima iz Rajnske oblasti ili Italije, on se ne uklapa ni u jedan ni u drugi veliki centar za izradu stakla od III do VII vijeka. Zato je različito i datiran — u četvrti, peti, štaviše i u šesti vijek. Posljednje datiranje „Podgoričke čaše” predložila je Alisa Bank, rukovoditelj srednjovjekovnog odjeljenja Ermitaža, u IV vijek. Kako se tako rano ne može zamisliti postojanje nekropole u Doljanima, najvjerovatnije je da je ovaj sud sa simboličkim scenama rodbina umrlog prilikom njegovog sahranjivanja položila u neku od grobnica istočne ili zapadne dukljanske nekropole, koje datiraju od I do V vijeka.

(Kraj)

MARKO VLAHOVIĆ

Posljednjih godina navikli smo da Vas gledamo u sastavima *MaraQya* i *James Brown tribute band*. Šta je osim toga aktuelno kod Vas?

Pripremam puno toga novog. Sljedeća godina će biti možda i najproduktivnija otkad se bavim muzikom, puna autorskog rada i nastupa. Ostaviću nam materijala za neki budući razgovor, pošto ne bih da baksuziram prije nego što sve počne.

Može li se očekivati solo materijal?

Upravo ste dali djelimičan odgovor na prvo pitanje. Mogu samo reći da sam okupio ekipu sjajnih muzičara i ljudi koji me dobro poznaju i znaju šta želim, pa ćemo se zajedno lijepo „zaigrati” i tu igru zabilježiti audio i video zapisima. Neće biti nikakve velike žurbe, projekata, biznis planova, rokova, biće to skupina drugara koji instrumentima i glasovima „čakulaju” o svojim mislima, željama, ljubavima, stavovima i događajima u životu.

Karijera Vam je prožeta radom u autorskim, ali i grupama koje sviraju covere. Kako pravite balans i koliko ima prostora za autorsku muziku?

Rad u cover bendovima je, koliko god se pojedine kolege pomalo snobovski gadile, bitna karika u upoznavanju sebe, svog instrumenta, glasa, onoga što želite ili ne želite u muzici. Ja sam recimo, naučio da ne umijem da budem klasičan cover pjevač u smislu skidanja pjesama od „a do š” i „odrađivanja posla”, odnosno da volim da se igram aranžmanima, harmonijama, da im dam dio svoje energije, lični pečat i da pritom dobro oznojim košulju. Naravno, autorstvo stavljam na prvo mjesto, ali njega ne treba forsirati ako nemate prave ljude sa sobom. Ovo pričam iz svoje perspektive jer nikad nisam volio da stvaram sam. Dajte mi jednu srodnu muzičku dušu, pa neka je i ispodprosječan muzičar (u smislu sviračke vještine) i stvorićemo album za sedam dana. Balansa i ne treba da bude, sve čime se baviš samo treba da „pretegne” na stranu iskrenog i umjetničkog, poštenog prema publici i sebi. Raditi i covere a ne postati „tezgaroš”, odnosno izvođač radova je jedna od velikih vještina na našoj muzičkoj sceni.

Prošli ste i kroz RNR takmičenja.

Nastupio sam na nekoliko pjevačkih i bendovskih takmičenja, samo što nisam išao tamo da se takmičim, što su mi ponekad i zamjerali. Vjerovatno sam zato po pravilu daleko stizao, publika

Marko Vlahović je rođen u Beogradu, odrastao i živio u Crnoj Gori gdje je bio frontmen nekoliko bendova, od kojih su najznačajniji

Nuclear Mama i *Crveno i crno* sa kojima je snimio dva singla na kojima je učestvovao kao autor tekstova i aranžmana. Krajem 2014. se seli u Beograd i postaje frontmen soul/funk benda *MaraQYa*, grandž/post rok benda *Popstar* i klupsko-festivalske atrakcije *James Brown Tribute Belgrade*. Važi za jednog od najtraženijih klupskih pjevača u Srbiji

i žiriji se oduševljavali, ali nikad nisam pobjeđivao, zapravo sam mnogo puta ispadao po svim mišljenjima nepravedno, a u tim momentima me samo boljela nepravda, nikada rezultat. Za mene muzika nikad ne može biti takmičenje, ne postoji bolje i gore, postoji samo drugačije. Cilj je uvijek bio da mene ili bend publika bolje upozna, tako da je taj efekat postignut. Takmičenje i ambicije da se bude prvi i najbolji ostavljam za sportiste, biznismene i političare.

Posljednjih godina promijenila su se pravila u muzičkom biznisu.

Upravo ta riječ „biznis” je ono što stvara probleme muzici. Previše je biznismena ušlo u muziku i razmišlja se uglavnom o pregledima na YouTube-u, lajkovima, zaradama, a vrlo malo o pričanju ličnih priča kroz muziku, slanju poruka. Najgore od svega je što su se i muzičari opteretili time jer je postalo nužno biti poznat da bi uopšte nastupao. Ja kao nepopravljivi optimista primjećujem i neke druge trendove, imate primjer benda *Vulfpeck* koji stvara nekomercijalnu muziku, pritom sve radi u svojoj režiji, sa niskim budžetima, ali sa ogromnom kreativnošću i počeli su da pune čak i hale širom planete. Ideja uvijek pobjeđuje. Oni nisu jedini, Britanci recimo imaju „navalu” soula, jazza i funka kao da smo u sedamdesetim godinama XX vijeka, koji je stekao veliku publiku i među onima rođenim poslije 2000. godine. KEXP radio stanica, kanal *Colors* na YouTubeu,

Tiny Desk i *Mahagony* sessioni su pravo muzičko blago sadašnjice. Dobra muzika je uveliko tu, samo je mainstream skrenuo u pogrešnom pravcu, upravo zbog biznismena i shvatanja o kojima sam pričao.

Može li muzika ponovo iznjedrili revoluciju?

Mislim da su revolucije (muzičke i ideološke) kao institucija devalvirane, odnosno izvrmute u svoju suprotnost. Čak i ako se desi neka revolucija u budućnosti, uvijek ta sprega novca, politike i medija okrene priču na svoju vodenicu i smatram da je jedina prava revolucija mijenjati ono što sigurno možemo, same sebe. E sad, kad neko ovo ovako kaže, odmah ga optuže da je sebičan ili kukavica i da je to što priča metafizika, a to je upravo najveća hrabrost. To je za mene suština, da budeš promjena koju želiš da vidiš. Da kažeš dobar dan komšiji, da ne pljuneš na ulicu, da pomogneš onome ko nema, da ne baciš smeće kroz prozor zgrade, da usvojiš bespomoćnu životinju, da zasađiš drvo, da ne pričaš jedno, misliš drugo, a radiš treće. Muzika je tu da služi kao soundtrack za život, da ti da neku drugu perspektivu, da te natjera da plešeš i kad ti nije do toga, da te naježi, zamisli, zaplače. U svijetu u kom se emocije kriju kao velika slabost, ona je ta koja nas podsjeća na to da smo ljudi, e to je prava revolucija.

Dragan LUČIĆ